

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Adoratione Eucharistiæ

Boileau, Jacques

Viennæ, 1743

Liber Secundus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-49201](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-49201)

DE
**ADORATIONE
 EUCHARISTIÆ.
 LIBER SECUNDUS.
 CAPUT I.**

*Diluuntur objectiones a Joanne Dal-
 leo Calvinisticæ partis Ministro
 propositæ ex sacra Scriptura ad-
 versus adorationem Eucharistiæ.*

Argumentum quod vocant
 in Schola negativum assu-
 mit Minister, ex eo quod
 Christus Dominus in ipsa Sacramenti
 sanctissimi institutione suis discipulis
 adorationem conceptis verbis non
 præcepit : quod non solum conduci-
 bile, verumetiam necessarium esse vi-
 deba-

debatur ad persuadendam veram & realem sui corporis in Eucharistia præsentiam. Insuper addit, ex nullo Scripturæ loco delatam Eucharistiæ adorationem intelligi; ipsi Christo Salvatore infinitis locis exhibitam, Hebræorum cap. 1. v. 6. *Adorent eum omnes Angeli Dei.* Joannis cap. 5. v. 22. & 23. *Pater omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium sicut honorificant Patrem.*

„ Et ipsi Apostoli, inquit Dallæus libro II. de Cultus religiosi objecto, cap. 1. pag. 220. id esse Filii nomen nos docent, in quo omne genu flexitur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Ac ut exemplis doctrinam hanc firmarent, non tacuerunt JESUM, cum primum esset natus, Magos, procidentes adoravisse, (a) eundemque cultum ei ab aliis non paucis exhibitum fuisse adhuc in terris versanti; ut a leproso quodam pio ac religioso homine, (b) & ab alio quodam fideli Principe, (c) & a multis discipulis a tempestate navim in qua

„ jacta-

(a) *Matth. 2. v. 2.* (b) *8. v. 2.* (c) *9. v. 18.*

EUCCHARISTIÆ. LIBER II. III

jaſtabantur, exagitante ſervatis, (a) & a muliere Chananæa, (b) & ab uxore Zebedæi, (c) & a mulieribus, quæ eum a mortuis reſuſcitatum ſalutaverunt, (d) & ab Apoſtolis: quo & illud Lucæ pertinet, qui invocatum a Stephano Martyre JESUM narrat. (e) *Et infra*: Quæ ergo Scriptura JESUM, tametsi docuiſſet, eum Dei Filium, Deumque vere eſſe, nihil ſecius adorandum, immo & adoratum fuiſſe, diſertiffime, & quidem non ſemel nos admonuit: eadem profecto Sacramentum, etiamſi (quod falſo ſupponunt adverſarii) corpus Chriſti vere ac ſubſtantialiter eſſe verbis illis Dominicis (*Hoc eſt corpus meum*) docuiſſet; non ideo tamen ſuperſediffet ejus adorationem nobis diſerte præcipere.

Respons. Prætermiſſa diſcuſſione locorum, quæ in gratiam ſummæ adorationis Chriſti in terris verſati protulit Miniſter, (& quidem adverſus ſen-

(d) 14. v. 33. (b) 15. v. 25. (c) 20. v. 20. (d) 28. v. 9. & 17.
 (e) Act. 7. v. 58.

sententiam Rudolphi Hospiniani lib. V. Histor. Sacram. cap. 8.) quem a discipulis suis infinitis vicibus adoratum summo & divino cultu fuisse non dubito : constat planissime, nullo ex iis loco conceptis verbis præscriptam fuisse adorationem : adeoque licet nullum ejusmodi præceptum adorandæ Eucharistiæ occurrat, ex ejusmodi argumento negativo conclusionem assumi supervacaneam & absurdam contra adorationem Eucharistiæ, abundanter patet. Verum insuper si ex omiſſa mentione peractæ adorationis Eucharistiæ recte colligitur non esse adorandam ; legem omnibus fidelibus impositam non fuisse adorandi Spiritus sancti, concludere facile erit : quippe cum licet divinitatem ejus ex pluribus Scripturæ locis perspectam habere non difficile sit, nullibi tamen præceptam ejus adorationem, aut confestim peractam conceptis verbis intelligamus. Jam ergo Protestantium hominum est inquirere qua ratione retribus suis se expediant, & argumentum negativum
tot

tot conatibus efformatum, in se re-
tortum diluant.

II. Secundam objectionem simili-
ter in forma negativa proponit Mini-
ster, quam assumit ex eo, quod in pri-
ma cœna quam cum discipulis discum-
bentibus fecit Christus Dominus, in
qua sanctissimum Sacramentum insti-
tuit, neutiquam scriptum sit, adora-
tionem ab Apostolis ei exhibitam fuis-
se. Instatque vehementius Minister,
& subjiciens inter Catholicos & Pro-
testantes totam controversiam ac quæ-
stionem esse de cultu extrinseco Eu-
charistiæ, seu genuflexionibus, aut
aliis oris ac corporis habitibus; ejus-
modi ritus incredibiliter fuisse a Scri-
ptoribus Evangelicis omissos, firmiter
contendit: atque hæc omnia assumit
ad concludendum, adorationem Eu-
charistiæ esse Dei ac Christi Domini
voluntati inobedientiam atque imperii
detestationem manifestam.

Respons. Hominis est opiniosi ac
tenacis sibi fingere, integram quæstio-
nem & controversiam inter Catholi-

H

cos.

cos & Protestantes de cultu externo Eucharistiæ, seu genuflexionibus, constitutam esse, quem arbitrarium, & in hominum libertate positum esse fate- mur perlibenter. Immo vero de cul- tu & adoratione interiori, in spiritu & veritate, potissimum disputamus, de adoratione cordis & mentis: cujus ge- nuflexiones aliique ritus externi, quos Rudolphus Hospinianus, Zuinglianæ partis Scriptor celebris, *liberas ceremo- nias* vocat lib. V. Hist. Sacram. cap. 8. signa sunt, sed non necessaria, seu quæ Græci vocant *τεμπέριαι*: alias enim An- gli, qui Regi suo flexis genibus mini- strare solent, & *æternam adorandam Ma- jestatem*, (a) in suorum librorum dedi- cationibus nuncupant, Regibus ado- rationem deferre viderentur, quam- vis nulla gens aut natio minus suspe- sta jure merito esse possit idololatriæ regiæ, quam Britannica. Igitur varii sunt pro gentium & populorum va- rietate, externi adorationis & venera-

(a) *Epist. dedic. Rob. Creighton S. Buriane Decan. ad Carol. II. Magn. Britann. Reg. pro vera Histor. Conc. Florent.*

tionis ritus; interior vero simplex & unica est, totaque intra cordis septa peragitur, nec ulli mutationi aut vicissitudini obnoxia est: neque enim aliud est, quam creaturæ erga suum Creatorem professio clientelaris, qua eum rerum omnium supremum Dominum recognoscit, & in ejus obsequio & submissione perpetuo se permansuram esse profitetur. Cum ex Evangelicis Scriptoribus intelligamus, leprosum adorasse JESUM, & similiter Principem cujus filia defuncta erat, & Chananæam, & matrem filiorum Zebedæi, & mulieres post resurrectionem, & discipulos, omni genuflexionis mentione postposita: ejusmodi ritus externos probare, a nostri instituti ratione longissime alienum esse videtur. Jam ergo restat respondere, cur ipsam adorationem internam Eucharistiæ exhibitam in hac prima cœna silentio prætermiserint Evangelistæ. Sed quid necesse est ejusmodi silentii intus latitantes causas penetrare, cum eodem silentio prætermissam videam adoratio-

nem ipsi personæ Christi dubio procul aspectabili in hac cœnæ institutione ac præsentī exhibitam, & similiter cruci affixæ Veritati? Nam si est unquam adoranda Veritas, cruci affixa maxime adoranda est. Quid mirum igitur, mentionem adorationis Christo in Eucharistia existentī oblatæ omisam fuisse, quam Christo cœnam instituenti, & pro salute omnium hominum cruci affixo delatam, alto silentio prætermisam cognoscimus? Igitur sciscitantibus Calvinistis causas ejusmodi silentii, respondere possumus, quod importune quærentibus Arianis causas omisæ adorationis Spiritus sancti in Scripturis, dixit S. Augustinus contra Maximinum libro III. capite 3. *Da, inquis, testimonia ubi adoratur Spiritus sanctus? Quasi non ex iis quæ legimus, aliqua etiam quæ non legimus, intelligamus.* Ex lecta in Scripturis divinitate sancti Spiritus, colligit Augustinus ejus adorationem. Quid vetat igitur ex præsentia Christi in Eucharistia tot conceptis Evangelistarum & Apostolorum verbis

verbis significata, ejusdem adorationem intelligere? Hac agendi ratione, Spiritus sancti adorationem, deductis ex Scripturæ verbis consecutionibus, defendit S. Gregorius Nazianzenus, & respondit hæreticis verba concepta Scriptorum Canonicorum aut veterum Ecclesiasticorum scitantibus, ac doctrinam Catholicam ejusmodi argumento negativo pulsantibus, Oratione xxxvii. pag.

599. lit. C. Ἀλλὰ τίς προσκύνησε τῷ πνεύματι; Φησὶ· τίς ἢ τῶν παλαιῶν, ἢ τῶν νέων; τίς ἢ προσήξατο; ποῦ δαὶ τὸ χεῖρῶν προσκυνεῖν ἢ προσεύχεσθαι γέγραπται; καὶ πόθεν τὸ λαβῶν ἔχρησεν; τὴν μὲν τελευτήσαν αἰτίαν ἀποδώσομεν ὑμεῖν, ἡνίκα αὐτῷ τῶν ἀγράφων διαλεζόμεθα. νῦν ἢ τοσοῦτον εἰπεῖν ἐξαρκέσει· τὸ πνεῦμα θεῶν, ἐν ᾧ προσκυνούμεν, καὶ δι' ὃ προσευχόμεθα. πνεῦμα γάρ, φησιν, ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνουῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. καὶ πάλιν. τὸ γὰρ, τί προσευχόμεθα, καθ' ὃ δεῖ, σὺ οἶδάμεν. ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερταλῆς ὑπὲρ ἡμῶν συναγμοῖς ἀλλήλοις. καὶ, προσεύξομαι τῷ πνεύματι· προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοῖ τὰτ' ἐστὶν ἐν νοῖ καὶ πνεύματι. τὸ οὖν προσκυνεῖν τῷ πνεύματι, ἢ προσεύχεσθαι, εἰδὲν ἄλλο εἶναι μοι φαίνεται, ἢ αὐτὸ, ἑαυτῷ τὴν δὲ χεῖρ προσάγειν καὶ τὴν προσκύνησιν. *Sed quis, in-*

quies, Spiritum adoravit? quis vel vete-

rum vel recentium? quis eum oravit? quo Scripturæ loco eum adorandum aut orandum esse proditum est? unde hoc hausisti? Nos hujus rei postea pleniorẽ causam reddemus, cum de non scriptis dogmatibus differemus. Nunc vero hoc dicere sufficiet: Spiritus est in quo adoramus, & per quem oramus. Spiritus enim, inquit, est Deus: atque eos qui ipsum adorant, in spiritu & veritate oportet adorare. Ac rursus: Quid enim oremus, quemadmodum oportet, nescimus: sed Spiritus ipse interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et alio loco: Orabo spiritu, orabo & mente, id est, in mente & spiritu. Ergo spiritu adorare vel orare, mihi nihil aliud esse videtur, quam ipsam sibi ipsi orationem vel adorationem offerre.

III. Eandem objectionem tertio argumento negativo amplificat Dallæus, quod assumit ex capite xi. Epistolæ i. ad Corinthios, in qua mentione facta adhibendæ reverentiæ & venerationis ad celebrationem Cœnæ Dominicæ, adorationem prætermittit. At ejusmodi effugium intercludere facile est:
non

non minus enim opportunum ac ne-
 cesse esse videbatur ibi mentionem fa-
 cere adorationis Christi præsentis, &
 ob oculos incurrentis, quam in Eucha-
 ristia delitescens. Sed econtra ex
 conditionibus a S. Paulo præscriptis
 ad perceptionem Eucharistiæ, descri-
 ptam adorationem perspicimus. Quid
 enim est esse in reatu corporis & san-
 guinis Domini, nisi Deo debitam ob-
 servantiam omittere? Quid crimen
 non dijudicati corporis Domini, nisi
 Deo creaturam antepone? Quid de-
 nique seipsum probare ante comestum
 panem & epotum calicem, nisi Dei
 mandatis diligenter obtemperare, eum-
 que super omnia diligere? hoc est,
 Christum in perceptione Eucharistiæ
 vero ac sincero cultu adorare? Igitur
 tantum abest, ut S. Paulus adoratio-
 nem non præscripserit, quam
 econtra nativis coloribus
 descripsit.

CAPUT II.

*Diluitur objectio Dallæi, assumpta
ex S. Justino Martyre.*

I. **C**ontendit Minister, S. Justinum Apologia II. pro Christianis, integrum retulisse ritum, quo Christiani sua ætate sacram Eucharistiam celebrare solebant: & cum ex conceptis verbis ejusdem, adorationem non animadvertat, nemini impositam fuisse necessitatem adorationis firmiter defendit. Hæc verba S. Justini, quæ suæ fictioni putat conducibilia, refert: *Panis, & vinum, & aqua offertur, & Propositus itidem quantum pro virili sua potest, preces & gratiarum actiones fundit, & populus fauste acclamat, dicens, Amen. Et distributio communicatioque fit eorum, in quibus gratia sunt acta, cuique præsentibus, absentibus autem per Diaconos mittitur.*

Respons. Non dicit S. Justinus conceptis verbis, in his precibus veteres Christianos Deum adorasse. Quis tamen ex his concludat, Deum non fuisse

fuisse adoratum? Enimvero cum primi Christiani Deum esse ubique existimaverint, ubique adorandum existimasse non dubitandum est. At vero si ubique adorandum, ubique existentem crediderunt: dubitandi locus non relinquitur, quin corpus & sanguinem Christi in Eucharistia adoratione dignum reputaverint; siquidem in ea esse & revera existere sibi persuaserint. Quamobrem cum hanc fuisse Justini, adeoque primitivæ Ecclesiæ, fidem ex continuo Apologiæ II. sermone intelligere necesse sit, eundem in Eucharistia Christum adorandum existimasse, luce meridiana clarius est.

Hæc sunt verba pag. 98. ἡ γὰρ ὡς κοινὸν πῶμα ταῦτα λαμβάνομεν· ἀλλ' ὃν τρόπον θεοῦ λόγου Θεοῦ σαρκοποιηθεὶς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ σὰρκα καὶ αἷμα ὑπὲρ σωτηρίας ἡμῶν ἔχεν· ἕτως καὶ τὴν δι' ἑξῆς λόγου τὸ παρ' αὐτοῦ εὐχαριστήσασαι τροφὴν, ἐξ ἧς αἷμα καὶ σὰρκες καὶ μεταβολῶν τρέφονται ἡμῶν, ἐκείνης τὸ σαρκοποιηθέντος Ἰησοῦ καὶ σὰρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι.

Non enim ut communem panem, neque communem potum ista sumimus. Sed quemadmodum per Verbum Dei caro factus JE-

SUS Christus Servator noster & carnem & sanguinem salutis nostræ causa habuit; ad eundem modum etiam eam, in qua per preces Verbi ejus ab ipso profecti gratia sunt actæ, alimoniam, unde sanguis & caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius **JESU** carnem & sanguinem esse docti sumus. Quis enim ex his non intelligat, ipsummet sanguinem & carnem in Eucharistia ab hominibus percipi, quam Verbum divinum in ipsa incarnatione assumpsit? atque ex his non concludat naturaliter, carnem in incarnatione assumptam adoratione dignam, eadem adoratione in Eucharistia indignam non evadere?

II. At vero si fateri velint homines Protestantes, S. Justinum eo loci integrum & perfectum retulisse Eucharistiæ ritum sua ætate usu Christianorum & consuetudine receptum; eosdem recognoscere necesse est, quantum a majorum institutis recesserint, & antiquæ Ecclesiæ alescentis mores disturbaverint: quippe cum ritum deferendi Eucharistiam ad absentes, in

Gal.

mis sæculis Ecclesiam illustrarunt, non mirum est infinita testimonia adorationi Eucharistiæ conducibilia a nobis non inventum iri. Nullum eidem adorationi contrarium conceptis verbis proferre potuit Dallæus, adeoque semper se maxime argumentorum negativorum aggere cinxit, & obfirmato pectore defendit, S. Justinum, S. Irenæum, S. Clementem Alexandrinum, Origenem, Tertullianum, & S. Cyprianum de adoratione Eucharistiæ nihil dixisse.

II. Sed libri I. capp. 2. & 3. abundanter demonstravimus, S. Ignatium Martyrem, & Origenem suam voluntatem aggregasse ad tuendam adorationem: & capite quod antecessit, S. Justinum contrarium non fuisse, immo vero naturaliter propitium ostendimus. Quod vero spectat S. Cyprianum, non est difficile probare, tantum Virum inter adversarios adorationis ab hominibus opiniosis incredibiliter recenseri: quippe cum dicat libro de Oratione Dominica, pag. 224. edit. clariss.

clariff. Nicol. Rigaltii, Eucharistiam esse *panem nostrum*, quemadmodum Christus est *pater noster*, quoniam panis vitæ Christus ipse est. Nam panis vitæ Christus est, & panis hic omnium non est, sed noster est: & quomodo dicimus, *pater noster*, quia intelligentium & credentium pater est; sic & panem nostrum vocamus, quia Christus, noster (qui corpus ejus contingimus) panis est. At vero cum dicitur Christo, *Pater noster*, ei cultum adorationis exhiberi non dubium est; adeoque cum ex S. Cypriano panis vitæ, scilicet Eucharistiæ, Christus sit, & sit panis noster, sicut Christus pater noster est; incredibile & improbabile est, S. Cyprianum non existimasse panem vitæ esse adorandum, rogandum & invocandum. Hanc veritatem mirifice confirmat continuo sermone: Et ideo panem nostrum, id est, Christum, dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & vivimus, a sanctificatione ejus & corpore non recedamus. Constat igitur ab institutis veritatis nihil magis alienum sibi fingere potuisse Dalaëum

obrem plerique Scriptores Ecclesiastici, qui res antiquas accurate scire student, rotunde fatentur, ejusmodi ostensionem ad recordationem elationis crucis Christi apud Græcos perfectam & institutam fuisse, & in Ecclesiam Latinam non nisi inclinato tempore ad cultum & adorationem translata fuisse. Quæ cum ita sint, Dalæum perperam laborasse satis intelligimus, ut comprobaret ejusmodi Eucharistiæ ostensionem olim fuisse ad recordationem elationis crucis Christi stabilitam. Id enim ante eum doctissimus Hugo Menardus, Ordinis S. Benedicti, Congregationis S. Mauri Monachus, invictissime præstiterat, in suis ad Sacramentale S. Gregorii Notis. Sed utcumque res sit ejusmodi, prorsus nihil attinet ad probandum, Græcos aut Latinos Eucharistiæ adorationem neutiquam exhibuisse: quippe hujusce veritatis allata priori libro argumenta adeo nota sunt & perspicua, ut nullis argumentis negativis infirmari, nullis mæandris ac effugiis declinari possint.

II. Interea tamen Scriptores Catholicos, qui antiquitatem hujus ostensionis seu elationis Hostiæ adversus Calvinianos tuendam receperunt, ut adorationi extrinsecus peractæ patrocinentur, duos Patrum Græcorum locos proferunt, quibus se hæreticæ vulpes extricare non possunt. Primus exscribitur ex S. Basilio Magno, Cæsareæ in Cappadocia Archi-Episcopo; lib. de Spiritu sancto cap. 27. pag. 210. tom. II. edit. Paris. MDCXVIII. quo ut ostendat non opus esse omnia dogmata in Scripturis conceptis verbis expressa reperiri, hoc exemplum profert veritati quam defendimus valde conducibile: *Τὰ τῆς ὀπιλήσεως ῥήματα ὅτι τῆ ἀναδείξει τῶ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας, ἢ τῶ ποτηρίου τῆς εὐλογίας, τίς τῶν ἀγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; Invocationis verba in ostensione panis Eucharistia, & poculi benedictionis, quis Sanctorum scripto nobis reliquit? Ejusmodi verborum vi percussus Minister, ὅτι τῆ ἀναδείξει τῶ ἄρτου, quæ ostensionem Hostiæ aperta testificatione significant, contendit, Bellarminum impe-*

impe-

imperite ac pene pueriliter errasse, postposita versione Latina Erasmi, qui hæc verba: *Ἰν τῇ ἀνάδειξι τῆς ἄρτης*, dum conficitur panis, non, in ostensione panis, de Græcis Latine traduxit: & insuper defendit, omnes Doctos ex hac voce *ἀνάδειξις*, confectionem, non, ostensionem, intelligere.

III. Non desunt apud Veteres exempla, ex quibus intelligimus confici Sacramentum corporis, & corpus Christi: ejusmodi enim locutio trita est apud S. Augustinum, S. Hieronymum, S. Ambrosium, & Tertullianum. Sed inventum difficiliorem habent ea quibus dicitur *confici panis Eucharistiæ*: & fortasse præter S. Justinum Martyrem in Dialogo cum Tryphone Judæo, nullus Græcorum dixit: *ἄρτον ποιῆσαι*, panem facere, ad significandum consecrare. Sed postpositis ejusmodi submorosæ critices lasciviis, contendo verbum *ἀνάδειξις*, proprio & nativo sensu semper significare, ostendo, manifesto, exhibeo, nec ad alium sensum nisi figurate extendi. Verbi gratia, hæc verba

I

S. Chry-

S. Chrysoſtomi in Oratione de S. Stephano Proto-Martyre, mentione facta Josephi, μετὰ τὴν δουλείαν κύριου ἢ σοφὸς ἀνεδείχθη, *Post servitutem dominus & sapiens visus fuit, vel apparuit, possent verbo non reddito verbo, verti, factus est: quemadmodum cum ait in 1. ad Corinth. Homil. xxiv. pag. 538. πλείονα ἀπιδειξώμεθα τὴν εὐλάβειαν, Gentianus Hervetus doctissimus Canonicus Remensis traduxit, *Majorem reverentiam ostendamus; quæ possent verti, faciamus, pro, ostendamus. Similiter eodem Sermone: ὁ Ἰακώβ δώδεκα πατριαρχῶν πατὴρ ἀνεδείχθη, Jacob duodecim Patriarcharum pater apparuit; possent non absurde verti, factus est, pro, apparuit. Sic apud ipsum Basilium, Homilia xiv. in ebrietatem & luxum, pag. 490. lit. D. οἷς μὲν γὰρ ἀνὰ χυσοῦν τὰ αἵματα ἐμποίησας πρὸς τὴν ἀπιδείξιν ἐξανθήσῃ, Φαιδρὸς ἔηδεῖς ἔγενωμεν αὐτοῦ ἀποδείκνυσιν. Eos enim, quibus sanguinem ad superficiem usque suffundit, vinum scilicet, letos & hilares animo exhibet; traduxit Interpretes, reddit: quamvis verbum ἀποδείκνυμι nunquam signi-**

significet, *reddo*. Hæc oratio Liturgiæ S. Basilii, ὅτι τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, ἔεὐλογῆσαι αὐτὰ, ἔαγιασαι ἔαναδείξαι. sic verti debet: *In proposita dona hæc, & illa benedicas, sanctifices, atque ostendas*: quod enim hoc verbo ἀναδείξαι significat S. Basiliius, hoc isto, ἀναφανῶσαι explicant alii Patres, quod semper significat *ostendi & demonstrari*: uti patet apud S. Hippolytum Martyrem anno Christi ccxxx. de Consummatione mundi, ex quo perspectam habemus ostensionem & cultum corporis & sanguinis Domini. τὸ τίμιον σῶμα, ἢ αἷμα τῆς χειρὸς ἐν ταῖς ἡμέραις οὐκ ἀναφανήσε. *Honorandum corpus & sanguis Christi his diebus non ostendetur.*

Quamobrem Græci, S. Joannes Damascenus, S. Maximus Monachus, Anastasius Sinaita, hunc ritum κομφισμὸν, ὑψωσιν & ἀνύψωσιν, appellant; quæ voces ostensionem & elationem significant, S. Cyrillus Alexandrinus hac voce, ἀνάδξίς, significare voluit *apparitionem*, cum ait lib. VI. Glaphyrorum in Genesim, pag. 188. ἡ τῆς σωτηρίας ἀνάδξίς.

ὁξίς, ἢ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ μετὰ σαρκός, *Salva-*
toris nostri apparitio, quæ in mundo, & cum
carne. Et S. Gregorius Nazianzenus
 Orat. XLIII. pag. 699. εἰ ἡ τελευταία ὁ
 ἄνθρωπος ἀνεδείχθη. Ἐταῦτα, χεῖρ Θεοῦ, καὶ εἰκό-
 νη τετιμημένη, Ἰουμασὸν ἰδέν. *Quod si postre-*
mus homo apparuit, idque, cum Dei manu
& imagine ornatus sit, mirum nihil est.
 Et si Abbas Billius, qui non semper li-
 teræ adhæret, traduxerit, *creatus est,*
pro, apparuit. Et Oratione XX. pag.
 319. lit. B. Διωγμὸς ἰω, καὶ διωγμῶν ὁ Φε-
 κωδέσματος, καὶ βαρύτατος· εἰδὸσι λέγω τῶν Μαξι-
 μίνων, ὅς πολλοῖς τοῖς ἐγγύθεν ἡγομῶσι ὀπιφύει,
 πάντας Φιλανθρώπους ἀπέδξεν. *Persecutio erat,*
& persecutionum atrocissima & gravissima;
Scientibus persecutionem Maximi dico, qui
multis antea existentibus adnatus, omnes
hominum amicos esse ostendit.

Hanc dicendi rationem SS. Patres
 acceperunt a Scriptoribus Novi Testa-
 menti: v. g. Lucæ cap. I. versu ulti-
 mo. καὶ ἰω ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξας
 αὐτὰ πρὸς τὸν Ἰσραήλ. *Et erat in desertis us-*
que in dies ostensionis suæ in Israël Et
 cap. IO, V, I. μετὰ δὲ ταῦτα ἀνεδέξεν ὁ κύριος

ἢ ἐτέρος ἐδομήκοντα. Postea designavit Do-
 minus & alios septuaginta. Igitur pla-
 nissime constat, tempore S. Basilii fa-
 ctam fuisse ostensionem Eucharistiæ,
 & bene ac sapienter Bellarminum ver-
 tisse locum capitis 27. S. Basilii de
 Spiritu Sancto; & immerito Dallæum
 famam ejus traduxisse, & ei errorem
 puerilem, & hominis imperiti expro-
 brasse. Isaacus Casaubonus partium
 Protestantium Scriptor celebris, & qui
 intelligentia Linguæ Græcæ Dallæo
 longe præstitit, de hoc loco S. Basilii
 citato a Bellarmino lib. IV. de Sacra-
 mento Eucharistiæ cap. 14. non adeo
 intemperanter carpit; sed recogno-
 scit, & *quidem ἀναδύνατον, non male posse*
exponi, ostendere, vel etiam attollendo
ostendere: Exercit. XVI. ad Annales
Baronii n. XXXIII. pag. 458. columna
inter. edit. Genevensis anni MDCLV.
secutus sententiam Rudolphi Hospi-
niani, lib. V. Hist. Sacrament. cap. 7.
pag. 406.

IV. Secundus locus assumitur ex
 S. Germano, Patriarcha Constantino-
 poli-

politano, qui sæculo VIII. scripsit, in Theoria mystica, tom. II. Biblioth. Patrum, pag. 163. lit. D. τὸ δὲ ὑψῶσαι τὸν ἱερέα τὸν θεῖον ἄετον, ἢ τὸν σαρκοῦ τοῦ ποιῆσαι ἐν τῷ αἰέρι μετὰ τῶ πικρῆ ἢ ζωοποιῶ ἄετι, τῶτο αἰνίττεται. *Quod autem Sacerdos divinum panem attollit, & signum crucis ter facit in aëre cum venerando & vivificante pane, hoc significat. τὴν ὄντι τῶ σαρκοῦ ὑψῶσαι, & τὸ ἐν αἰέρι θάνατον, & ἀντὶ τὸ ἀνάστασιν. In cruce elationem, in ipsa mortem, & ipsam resurrectionem.* Contendit Dallæus, ex hac elatione & ostensione Hostiæ nullam intelligi posse adorationem. Sed non animadvertit, hunc panem appellari, τίμιον & ζωοποιὸν ἄετον, honorandum & vivificum panem. Enimvero si assentiat^{ur} Dallæus de pane Eucharistiæ HONORANDO, non potest dissentire de eodem ADORANDO: quippe cum Christum Dominum in terris versantem cum Discipulis adorandum fuisse comprobaverit his verbis cap. 5. Evangelii S. Joannis, v. 23. libro II. de religioso Cultus objecto, cap. I. pag. 220, linea 29, ut jam observavimus lib. I, cap. 5. pag.

pag. 34. ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα· ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν, ἔ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πεμφαντα αὐτόν. *Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum.* Et quidem bene ac sapienter; ea enim voce *τιμῆ* usus est S. Paulus, ad significandam soli Deo debitam adorationem, Epist. I. ad Timotheum cap. I. v. 17. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ *τιμῆ* ἢ δόξα εἰς τῆς αἰῶνας τῶν αἰώνων. *Regi sæculorum immortalis, invisibili, soli sapienti Deo honor & gloria in secula sæculorum.* Quem secutus est S. Gregorius Nazianzenus, ut supra lib. I. cap. 5. ostendimus. Jam ergo non solum credibile, verumetiam probabile est, eo loci S. Germanum adorationem Eucharistiæ significare & testificari voluisse, ipsumque Dallæum inconsulto ac temere sic scripsisse, pag. 236. lib. II. de religiosi Cultus objecto: Hinc patet, quod Germanus, Patriarcha Constantinopolitanus, vir, ut notum est, octavi sæculi, ubi in rerum Ec-

„fiaticarum Theoroia ad hunc locum
 „venit, elevari quidem sacrum pa-
 „nem testatur; de adoratione nullum
 „verbum facit.

CAPUT V.

*Argutiolæ quædam Dallæi ex Aula
 majori Palatii Parisiensis, & Hi-
 storia Zelacristi Regis Æthiopum
 fratris, petitæ diluuntur: & alia
 argumenta adversus adorationem
 Eucharistice assumpta ex miracu-
 lis in gratiam adorationis, ut pu-
 tat, confictis, monumentis anti-
 quitatis Ecclesiasticæ certis & in-
 dubitatis solvuntur.*

I. **P**ostquam usum & consuetudinem
 Parisiis receptam tædiosa nar-
 ratione exaggeravit Dallæus, qua non
 solum in Aula majore, sed in omnibus
 angulis & mæandris Palatii Parisiensis,
 omnes homines circa horam undeci-
 mam matutinam, audito pulsu cam-
 panu-

panulæ, quæ Sacerdotem in sacello quodam vicino celebrantem, ad consecrationem Hostiæ procedere significat, genua flectunt; & imposito confestim silentio, mugitus litigantium conquiescunt, & motus hominum inter se repugnantium statim componuntur: attonitus observat, similem ascesim primis Ecclesiæ sæculis penitus ignotam fuisse; adeoque concludit, prætermittam omnino fuisse adorationem Eucharistiæ. Ejusmodi ratiocinationem confirmat, ut sibi persuadet, invictissime exemplo Zelacristi Regis Æthiopum fratris, qui, ut referunt Jesuitæ in Annalibus Æthiopum ad annum MDCXXVI. tanto fervore accensus erat ad procurandam adorationem Eucharistiæ, ut Missam in castris suis celebrari jufferit, & elationem seu ostensionem Hostiæ tympano indici, ut hunc cultum copiæ suæ corpori Christi exhiberent. Et postquam animadvertit Minister, Eusebium Cæsariensem, in Vita Constantini Magni Imperatoris Christianissimi, nihil ejus-

I 5

modi

modi retulisse, & de adoratione Eucharistiæ mentionem nullam fecisse; quærit, qui in hac re tam fuit accuratus Historicus, cur de adoratione Eucharistiæ tacuisset, si quid ei curæ in exercitu impendisset Constantinus. Eo enim recidunt vires hujusce argumenti Dallæi, adversus adorationem corporis Christi in Eucharistia.

Respons. Revera fatemur, generalem ejusmodi genuflexionem ad pulsum campanulæ in antiquis Scripturis non reperiri; & ante annum MDCXXVIII. quo Rupella capta est, tam generaliter in Palatio Parisiensi peractam non fuisse. Sed cum hoc anno inermem ac nudam senserit hæresim populus Christianus, coactis ad hanc genuflexionem ipsis Hugonotis, injuriam sibi factam fervore submoroso religionis accensus retaliavit, qua Protestantes in Anglia, Batavia, & aliis regionibus, in quibus dominantur, Mahumedanis truciores, Presbyteros & Monachos sirmate laicali indutos, & quasi larvatos, per urbes incedere

cogunt, imposita carceris & sæpius capitis pœna. Fatemur enim, Constantinum non statuisse instar Zelacristi tympano indici consecrationem aut ostensionem Hostiæ in suis castris factam: sed obfirmato pectore contendimus, perperam assumi ex ejusmodi omissione conclusionem adversus adorationem Eucharistiæ; quippe quam ex Vita Constantini ab Eusebio Cæsariensi scripta perspectam habemus libro IV. quo synaxim ad celebrationem Eucharistiæ, *adorationem κατ' ἐξοχῶν*, per excellentiam vocat: *Ἐπὶ τῷ λατρείᾳ τοῦ Θεοῦ παρῆναι*, ad adorationem Dei convenire, hoc est, ad synaxim & Eucharistiam. S. Epiphanius paulo post Eusebium, eadem dicendi ratione usus est in Epitome fini Operis adjecta: *ἐν πῶσι ἡ τόποις λατρεία οἰκονομίας ἐν τῇ πέμπτῃ γίνεται, ὥρα ἐννάτη*. In quibusdam locis adoratio dispensationis celebratur Feria quinta, hora nona. Et S. Cyrillus Alexandrinus, Epist. ad Nestorium, relata inter Acta Concilii Ephesini, lib. I. cap. 2. a nobis laudata: *τῷ ἀναίμακτον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τελοῦμεν*
λα-

ἀαρεσίαν. Incruentam in Ecclesiis adorationem perficimus. Quis vero ex his jam non intelligat, adorationem Eucharistiæ tempore Eusebii fuisse cognitissimam, solumque ritum cultus & adorationis externum fuisse mutationibus & amplificationibus obnoxium? De veritate tam perspicua abnuere nobis non possunt Protestantes; sciunt enim, primis Ecclesiæ sæculis, majores nostros repudiasse templa pagano ritu polluta, non secus ac idola, eaque Gentilibus æquabiliter exprobrasse intelligunt ex libris Origenis contra Celsum, (a) ex S. Cypriano, (b) ex Lactantio Firmiano, (c) & Minutio Felice. (d) Non utebantur etiam campanis ad indicendas verbi divini conciones, aut synaxes suas; quarum usum receperunt ipsi Protestantes: quibus si jam uti licet ad regendam superstitionis suæ multitudinem, & convocandam plebem ad preces & synaxes suas, quas pias & religiosas existimant; quid

veta-
 (a) *Lib. 7. pag. 373.* (b) *De vanit. Idol.* (c) *Institut. lib. 1. c. 3.* (d) *Dial. Octavius.*

vetabit Christianos de veritate corporis & sanguinis Christi convictos & non dubitantes, ejusmodi campanulis indicere ostensionem & consecrationem sanctissimæ Hostiæ, aut etiam tympano, uti Zelacristus Æthiopiæ Princeps in suis castris fieri præceperat?

II. Argutiolas ejusmodi cumulat Dallæus accessionibus objectionis novæ, quam assumit ex miraculis, quæ ficta & dedita opera inventa fuisse sibi persuadet, ad tuendum & sustentandum dogma præsentiae realis & transubstantiationis in mentibus populi ejusmodi prodigiorum semper avidi. Inter cætera exscribit miraculum ex Historia Societatis JESU, lib. II. §. 27. in qua narrat Orlandinus, a fellos animadvertentes a Presbytero quodam Eucharistiam deferri omni pompa & ritu postpositis, genua flexisse: & ex Chronico S. Antonini, parte III. tit. XXIV. cap. 3. §. 2. qui refert, mulum hæretici Tolosani, tridua fame irritatum, sibi oblatam Eucharistiam, mergite fœni posthabita, coluisse: &

ex

ex piis Hilaribus Angelini Gazæi Jesuitæ, pag. 35. qui refert S. Franciscum tam castigate oviculam cicurasse, ut audito pulsu nolæ confestim genua flecteret. Cum vero sibi persuadeat, ejusmodi miracula apud vetustissimos Scriptores inventum nullum habere; hæc omnia post receptam in Ecclesia adorationem Eucharistiæ, ad ludificandas mentes hominem, & ad ejus cultum incendendas, anno circiter MCCXX. inventa & fabricata fuisse, defendit.

Respons. Equidem vadari nollem ejusmodi miraculorum Scriptores, Orlandinum, & Angelinum Gazæum, & alios, quorum præsidio ac scribendi libertate fides Ecclesiæ non tegitur, nec sustentatur. *Hi enim vehementer Ecclesiæ Christi incommodant*, inquit Melchior Canus, Episcopus Canariensis, unus e Concilii Tridentini Patribus, lib. XI. de Locis Theologicis cap. 6. pag. 537. *Qui res Divorum præclare gestas non se putant egregie exposituros, nisi eas fictis revelationibus & miraculis adornarint.* Tam imbe-

imbecillis fulcris non sustentatur veritas. At vero cum miracula adeo certa sunt, & extra omnem dubitationis aleam posita, ut ipsi Protestantes ea Authoribus illa referentibus abjudicare non audeant: nihil magis institutis rationis & æquitatis congruum est, quam ea assumere ad confirmandam Christianæ religionis veritatem. Ejusmodi autem nobis non desunt, in rem adorationis Eucharistiæ comprobendam, apud veteres Scriptores, quorum fidem ac sinceritatem homines Protestantes in falsi suspicione non ponunt.

S. Cyprianus, Episcopus Carthagenensis, & Martyr, anno Christi CCLVIII. inter vetustissimos Scriptores jure merito recensendus, lib. de Lapsis, quatuor miracula de Eucharistia narrat magis stupenda & percellentia iis quæ Orlandinus & Angelinus Gazæus referunt, & quæ Dallæus nobis immeritis exprobrat: quæ tamen Minister superstitionis Calvinianæ, Author non indoctus Responsionis ad librum vernacu-

naculum, sub titulo Officii sanctissimi Sacramenti, in dubium non revocat, pag. 108. in examine secundi Officii.

Porro conceptis verbis hæc miracula refert S. Cyprianus pag. 201. edit. Rigaltii, & propriis oculis hæc se vidisse attestatur: *Præsente ac teste meipso, accipite quid evenerit. Parentes forte fugientes dum trepidi minus sibi consulunt sub nutricis alimento parvulam filiam reliquerunt, relictam nutricis detulit ad Magistratus. Illi ei apud idolum quo populus confluebat, quod carnem necdum posset edere per ætatem, panem mero mixtum, quod tamen & ipsum de immolatione pereuntium supererat, tradiderunt. Recepit filiam postmodum mater. Sed facinus puella commissum tam loqui & indicare non potuit, quam nec intelligere prius potuit, nec arcere. Ignorantia igitur obreptum est, ut sacrificantibus nobis eam secum mater inferret. Sed enim puella mixta cum sanctis, precis nostræ & orationis impatiens, nunc ploratu concuti, nunc mentis æstu cœpit fluctuabunda jactari, & velut tortore cogente, quibus poterat indicium conscientiam facti in simplicibus*

cibus

cibus adhuc annis rudis anima fatebatur. Ubi vero solennibus adimpletis, calicem Diaconus offerre presentibus coepit, & accipientibus ceteris locus ejus advenit; faciem suam parvula instinctu divinae Majestatis avertere, os labiis obturantibus premere, calicem recusare. Perstitit tamen Diaconus, & reluctanti licet, de Sacramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus & vomitus. In corpore atque ore violato Eucharistia permanere non potuit. Sanctificatus in Domini sanguine potus, de pollutis visceribus erupit; tanta est potestas Domini, tanta majestas. Secreta tenebrarum sub ejus luce detecta sunt, Sacerdotem Dei nec occulta crimina fefellerunt. Hoc circa infantem, quæ ad eloquendum alienum erga se crimen necdum habuit ætatem.

Secundum miraculum non minus percellit, quam primum: sic autem continenti sermone narrat S. Cyprianus: At vero ea, quæ ætate provecta, & in annis adultioribus constituta sacrificantibus nobis latenter obrepit, non cibum, sed gladium sibi sumens, & velut quaedam venena lethalia inter fauces & pectus sanguini-

guinem admittens, angustia & anima exaestuante concludi postmodum coepit. Et pressuram non jam persecutionis, sed delicti sui passa, palpitans & tremens & concidit. Impunitum diu non fuit nec occultum dissimulatae conscientiae crimen; quae sefellat hominem, Deum sensit ultorem.

Tertium reverentiam in perceptione Eucharistiae adhibendam cum terrore demonstrat. Et cum quadam, inquit Cyprianus eodem loci, arcam suam, in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire; igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere.

Quartum vero non minorem stuporem concitat. Et alius quia & ipse maculatus, sacrificio a Sacerdote celebrato, partem cum ceteris ausus est latenter accipere; sanctum Domini edere, & contrectare non potuit; cinerem ferre se apertis manibus invenit. Documento unius ostensum est, Dominum recedere, cum negatur; nec immerentibus ad salutem prodesse quod sumitur, quando gratia salutaris in cinerem, sanctitate fugiente mutetur.

Si ejusmodi miracula a Scriptoribus

bus

bus sæculi XIII. referrentur, quasi falsa & supposititia Ministri dubio procul repudiarent, & ad stabiliendam observantiam & adorationem Eucharistiæ inventa suggillarent. Verum non solitario S. Cypriano relationem ejusmodi miraculorum acceptam referre debemus: sed & S. Gregorio Nazianzeno, qui Orat. xi. narrat historiam suæ sororis S. Gorgoniæ, quæ beneficio Eucharistiæ cum lachrymis admixtæ, bonam valetudinem corporis & animæ recuperavit: quam priori libro cap. 5. laudatam, hic iterum excipere tædio esset. Non absimile miraculum refert Orat. xix. de patre suo, qui mala valetudine debilitatus, vires & robur ab Eucharistia sola recipiebat.

Ἐκ μόνης ἐρρώνηυτο τῆς ἀσθενείας, ἔντι πικρῶν τῶ πάθος, ὡσπερ ἐξ ἐντολῆς Φυγαδδόμερον.
 Ex sola Liturgia robur accipiebat, ac morbus tamquam ex edicto & imperio fugatus se subducebat.

Denique, non possunt nobis respondere Ministri Protestantes, post annum MCCXX. in Vitis Patrum scriptum

ptum fuisse & insertum, quod Pelagius, Diaconus Ecclesiæ Romanæ, qui anno Christi DLV. Vigilio Papæ suffectus est, de Græcis Latine vertit, & cujus mentionem facit Photius, Codice xcviij. suæ Bibliothecæ, qui sæculo IX. vixit: & cujus autographum Græcum publici juris fecit paucis abhinc annis doctissimus Socius Sorbonicus, Joann. Bapt. Cotelerius, ex Codicibus MSS. Regiis, tomo I. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ, pag. 421. Ex quo manifeste intelligimus, mille annis ante ortum hæresis Calvinianæ, veritatem Eucharistiæ quam defendit Ecclesia Romana, miraculis singularibus & terrificis Deum confirmasse, & ab opiniosorum hominum figmentis vindicasse. Porro ita miraculi minutissima & adjuncta prosequitur Author, ut dubitandi locum nemini homini relinquat, & hic plene ac cumulate illud exscribere tædio esse non possit.

Διηγέσατο ὁ Ἀββᾶς Δανιὴλ ὁ Φαραϊῆτις, ὅτι
εἶπεν ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀββᾶς Δρασένι. (is fue-
rat Præceptor liberorum Imperatoris
Theo-

Theodosii) πρὸς τινὸς Σκηπιώτη, ὅτι ἡ πρᾶκ-
 τικὸς μέγας, ἀφελὴς ἢ εἰς τινὲν πίσιν· Ἐσφάλλ-
 λετο διὰ ἰδιωτείαν· καὶ ἔλεγε· ὅτι ἐστὶ φύσει ὁ ἄρ-
 τος ἐν λαμβάνομεν, σῶμα Χριστοῦ, ἀλλ' ἀντίτυ-
 πον. καὶ ἤκουσαν δύο γέροντες ὅτι λέγει τὸν λόγον
 τῆτον. καὶ γινώσκοντες μέγαν αὐτὸν ὄντα τῶ βίῳ,
 ἐλογίσαντο ὅτι ἐν ἀκακίᾳ καὶ ἀφελότητι λέγει. Ἐ-
 ἤλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ἀββᾶ, λό-
 γον ἠκούσαμεν πρὸς τινὸς ἀπίστον, ὅτι λέγει ὅτι ὁ
 ἄρτος ἐν μεταλαμβάνομεν, ὅτι ἐστὶ φύσει σῶμα
 Χριστοῦ, ἀλλ' ἀντίτυπὸν ὄντι. λέγει ὁ γέρον· ἐγὼ εἶ-
 μι ὁ τῆτο λέγων. οἱ ἢ παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες·
 μὴ ἔτιως κρατήσης Ἀββᾶ, ἀλλ' ὡς παρέδωκεν ἡ
 καθολικὴ ἐκκλησία ἡμεῖς γὰρ πιστεύομεν, ὅτι αὐ-
 τὸς ὁ ἄρτος, σῶμά ὄντι τῶ Χριστοῦ, καὶ τὸ ποτή-
 ριον, αὐτὸ ὄντι τὸ αἷμα τῶ Χριστοῦ, καὶ ἀλήθειαν,
 καὶ ἔκατ' ἀντίτυπον. ἀλλ' ὡς ἐν ἀρχῇ χροῦν
 λαβὼν διὰ τῆς γῆς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰ-
 κὼνα αὐτοῦ, καὶ εἰδὼς διώματα εἰπεῖν, ὅτι ὅτι ἐ-
 σιν εἰκὼν Θεοῦ, εἰ καὶ ἀκατάληπτος· ἔτιως ὁ ἄρτος
 ἐν εἶπεν ὅτι σῶμά μου ὄντι, ἔτιως πιστεύομεν ὅτι κα-
 τὰ ἀλήθειαν σῶμά ὄντι Χριστοῦ. ὁ ἢ γέρον ἐφη· εἰ
 μὴ πεισθῶ διὰ πράγματος, ἔπι πληροφόρομαι.
 οἱ ἢ εἶπον πρὸς αὐτὸν· δεηθῶμεν τῶ Θεοῦ τινὲν ἐβ-
 δομάδα ταύτῃ πρὸς τῶ μυστηρίῳ τούτῳ, καὶ πιστεύο-
 μεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀποκαλύψει ἡμῖν. ὁ ἢ γέρον μετὰ
 χαρᾶς ἐδέξατο τὸν λόγον· καὶ ἐδέετο τῶ Θεοῦ,
 λέγων· Κύριε, σὺ γινώσκεις ὅτι ἔκατὰ κακίαν ἀ-
 πιστῶ· ἀλλ' ὅπως μὴ ἐν ἀγνωσίᾳ πλανηθῶ, ἀπο-
 κάλυψόν μοι Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ. ἀπελθόντες ἢ οἱ
 γέρον-

γέροντες εἰς τὰ κελλία ἑαυτῶν, παρεκάλου τον
 Θεόν ἢ αὐτοὶ, λέγοντες· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἀπο-
 κάλυψον τῷ γέροντι τὸ μυστήριον τῆτο, ἵνα πι-
 τεύσῃ, καὶ μὴ ἀπολέσῃ τὸν κόπον αὐτῆ. καὶ εἰση-
 κουσεν ὁ Θεὸς ἀμφοτέρων. καὶ πληρωθείσης τῆς ἐβ-
 δομάδου, ἦλθον τῇ κυριακῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
 ἢ ἔστησαν ὅτι τὸ αὐτὸ οἱ τρεῖς μόνοι εἰς ἓν ἐμβέβησαν,
 μέσθου δὲ τῷ ὁ γέρον. ἀνεώχθησαν δὲ αὐτῶν οἱ ὀφ-
 θαλμοί. Ἐὶ ὅτε ἐτέθη ὁ ἄρτος εἰς τὴν ἀγίαν τρα-
 τεζαν, ἐφαίνετο τοῖς τρισὶ μόνοις ὡς παιδίον. καὶ
 ὡς ἐξέτεινεν ὁ πρεσβύτερος τὴν χεῖρα κλάσαι τὸν
 ἄρτον, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατήλθεν ἐξ οὐρανοῦ
 ἔχων μάχαιραν, Ἐὶ ἔψυσε τὸ παιδίον, καὶ ἐκένωσε
 τὸ αἷμα αὐτῆ εἰς τὸ ποτήριον. ὡς δὲ ἐκλάσεν ὁ πρεσ-
 βύτερος εἰς μικρὰ μέρη τὸν ἄρτον, καὶ ὁ ἄγγελος
 ἐκοπῆεν ἐκ τῶν παιδία μικρὰ μέρη καὶ ὡς περιήλ-
 θον λαβεῖν ἐκ τῶν ἀγίων, ἐδόθη τῷ γέροντι μόνῳ
 κρέας ἡματωμένον· καὶ ἰδὼν, ἐφοβήθη· ἢ ἐκρα-
 ξε, λέγων· πιστεύω κύριε, ὅτι ὁ ἄρτος σῶμά σου
 ὅτι. καὶ ὁ θεὸς ἐγένετο τὸ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆ κρέας,
 ἄρτος καὶ τὸ μυστήριον. καὶ μετέλαβεν ὁ χαριστῶν
 τῷ Θεῷ. καὶ λέγουσιν· αὐτῷ οἱ γέροντες· ὁ Θεὸς
 οἶδε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὅτι ἔδωκεται φαγεῖν
 κρέα ὡμα, ἢ διὰ τῆτο μετεποίησε τὸ σῶμα εἰς ἄρ-
 τον, καὶ τὸ αἷμα αὐτῆ εἰς οἶνον, τοῖς πίσει δεχομέ-
 νοις. ἢ χαρίστησαν τῷ Θεῷ πρὸς τῶν γέροντων, ὅτι
 ὅτι ἀφῆκεν ἀπολέσθαι τοὺς κόπους αὐτῆ. Ἐὶ ἀπῆλ-
 θον οἱ τρεῖς μετὰ χαρῆς εἰς τὰ κελλία αὐτῶν.

*Abbas Daniel Pharanita narravit haec:
 Dixit pater noster Abbas Arsenius de quo-
 dam*

dam Scetiota, quod magnus esset in agendo, in fide vero simplex: unde quia erat idiota, fallebatur, ac dicebat; Non est revera corpus Christi, panis quem sumimus, sed antitypum, seu figura. Et audierunt duo Senes, quod talem proferret sermonem. Scientes autem magnum eum esse vitæ moribus, reputaverunt, ita loqui ex simplicitate, absque malitia. Unde ad eum profecti dixerunt; Abba, sermonem fidei contrarium audivimus de quodam, quod putet non esse vere & natura corpus Christi quem sumimus panem, sed esse antitypum. Respondit Senex; Ego sum qui ita sentio. Illi vero monuerunt eum hisce verbis; Abba, noli sic tenere, sed quemadmodum tradit Ecclesia Catholica. Nos enim credimus, quod ipse panis, corpus sit Christi, & calix, ipse sit sanguis Christi, secundum veritatem, non secundum figuram. Sed sicut in mundi principio Deus pulverem de terra accipiens, hominem formavit ad imaginem suam, nec quisquam dicere potest, non esse imaginem Dei, quamvis incomprehensa sit imago: ita etiam de pane de quo dixit; Corpus meum est; sic credimus, quod juxta veritatem cor-

pus sit Christi. Tum Senex inquit; Nisi res ipsa persuaserit, non plene mihi erit satisfactum. Illi ad eum; Deum deprecemur per hanc hebdomadam circa mysterium hoc, confidimus, eum nobis revelaturum. Senex vero cum letitia admisit sermonem; Deumque orabat, dicens: Domine, tu scis, me non propter malitiam esse incredulum; sed ne per ignorantiam aberrem, mihi revela, Domine JESU Christe. Senes quoque regressi ad suas cellas, obsecrabant Deum, ac dicebant: Domine JESU Christe, mysterium istud revela Seni, ut credat, nec perdat labores suos. Et exaudivit Deus utrosque. Completa ergo hebdomada, venerunt Dominico die ad Ecclesiam, steteruntque uncti soli in uno embrimio; (sive, sedili) medius autem erat Senex. Tunc aperti sunt oculi eorum. Nam cum panis ad sacram mensam positus fuisset, tribus solis apparebat velut puerulus. Et ubi manum extendit Presbyter ad frangendum panem, ecce Angelus Domini descendit de caelo, habens cultrum, & puerulum mactavit, ac sanguinem eius infudit in calicem. Tum quando Presbyter in particulas fregit panem, etiam

Ange-

Angelus e puerulo particulas incidebat. Ut porro accesserunt ad sumendum e sanctis, soli Seni data est caro cruenta. Quod intuitus, timuit, & clamavit, dicens: Credo, Domine, quod panis corpus tuum sit, necnon calicis sanguis tuus. Atque illico caro quam præ manibus gerebat, evasit in panem, juxta mysterium. Et communionem sumpsit, gratias agens Deo. Ajunt ei Senes; Novit Deus humanam naturam, quod carnis crudis vesci nequeat; ideo corpus suum transformavit in panem, & suum sanguinem in vinum, iis qui fide suscipiunt. Et gratias egerunt Deo de Senes, quod non permisisset perire labores illius. Tunc abierunt tres illi in cellas suas ingenti cum gaudio.

III. His addere possumus solutionem objectionis novæ, quam assumit Dallæus ex Sinarum Historia, quam scripsit Trigaltius, qui libri V. cap. 7. refert de quodam neophyto actuagenario, cui nomen erat Fabio, ad extremas vitæ angustias redactò, & gravi morbo laborante, quem sine viatico corporis Christi in mortis paroxysmo relinquendum Jesuitæ decreverant:

K 51

quip-

quippe cum sæviente tunc temporis persecutione, cum pompa & cæremoniis adfuetis deferre non liceret. Sed tandem ad ædes Jesuitarum delatum refert Historicus, Eucharistiam extensis aulæis, & accensis cereis honorificentissime recepisse.

Ex his concludit Minister, dissimilem esse hodiernæ Ecclesiæ & antiquæ effigiem: primis enim sæculis ejusmodi pompas & cæremonias, temporibus præsertim persecutionum, incognitas esse cognitissimum est. Citat in hanc rem S. Justinum Martyrem, qui Apologia II. testificatur, Eucharistiam ad absentes postpositis pompis ac cæremoniis deferri; & Eusebium Cæsariensem, qui libro VI. capite 44. ex S. Dionysio Alexandrino refert, puerum a Presbytero missum, Serapioni seni morienti eandem ministrasse; & Martyrologia Adonis, Bedæ, & Baronii, quæ attestantur, Tharsitium Acolythum, sævientibus persecutionibus Valeriani & Gallieni, corpus Christi ad fideles attulisse: sicque instituta

stituta antiqui & moderni ritus dissimilitudine, novitatem adorationis Eucharistiæ se constituisse non dubitat.

Respons. Jam non examino, an Trigaltius ea conditione Historiam Sinarum scripserit, ut nihil veri dicere timuerit, nihil falsi dicere ausus sit. Utcumque res sit, Melchior Canus de Historicis ejusmodi sic scripsit lib. II. de Locis Theologicis cap. 6. pag. 536. *Ejusmodi ante hos paucos dies quedam fabula prodire, quarum & authores & loca adeo longo intervallo distant, ut an mentiantur illi non possit inveniri, an hæc sint addubitari etiam possit. Sed bene habet, quod totum narrationis corpus commentitium apparet; ut quod Hispanorum sermone teritur, id quoque in hac re facile probes:*
 DE LUENGAS VIAS, LUENGAS MENTIRAS.
 Et libenter dicere non pertimesco, Jesuitas tempore persecutionis potuisse, relictis cæremoniis & aliis cultus exterioris pompis, Fabio ægrotanti viaticum corporis Christi deferre, non violato jure Ecclesiæ Catholicæ: cujus Ministri clam, & omni ritu extrinseco post-

postposito, Eucharistiam deferunt in Anglia & Batavia, ac in omnibus locis, in quibus hæretici Principis his ritibus uti vetant.

Scrupuli Jesuitarum Ecclesiæ Catholicæ in religionem non veniunt, eosque pro legibus non habet. Immo vero in ipsa Gallia Christianissima, solenniores ritus in Eucharistia deferenda cum umbella, & funalibus accensis, majoribus tantum in urbibus observantur. Presbyteri vicani, moribus agrestibus qui legibus Ecclesiæ non officiant, sæpe equites aut pedites, habita ratione tempestatis, hyemis, aut longitudinis itineris, ad ægrotos pagorum, corpus Christi in pyxide collo pendula inclusum, deferunt, sine umbella, & sæpe amictu linteo madefacto, cereo inundante pluvia extincto. Nunquam Christus magis adorandus mihi visus est, quam in hoc triumpho paupertatis. Nihil igitur magis absurdum aut supervacaneum est, quam ex carentia rituum ejusmodi & cæremoniarum exteriorum in
pri-

primitiva Ecclesia, persecutionum temporibus suspiciosissimis, adorationis carentiam aut defectionem arguere. Ex carentia templorum, quæ Deorum simulacris inquinata, velut idola ipsa, primi Christiani explodere videbantur, & quæ jam libertas Christiana in officina pietatis ac veræ religionis amplissima fabricavit; colligere licebit adorandi Dei legem non fuisse primis Christianis impositam: quod incogitabile semper visum est homini, cui tenacitas opinionum sensum communem non abstulit. Sed econtra, ex anxietate, sollicitudine, & ingenti primorum Christianorum cura in deferenda ad ægrotos & absentes Eucharistia, omnibus cultus externi ritibus spoliata, aut nondum exornata, & jam a Calvinianæ superstitionis sectatoribus impie & inhumaniter abrogata, verum Eucharistiæ cultum & sinceram adorationem intelligere necesse est. Quam rationem enim tam sanctæ quam antiquæ consuetudinis abrogandæ adferre possunt, præter defectionem

defectio-

fectionem suam ab adoratione Eucharistiæ, & Ecclesiæ Catholicæ fide?

IV. Addit Dallæus, olim ætate S. Irenæi, sive secundo Ecclesiæ sæculo, Episcopos invicem misisse Eucharistiam communicationis signum, & quasi tesseram in domo Dei hospitalem. Sed absurdum est, ex ejusmodi consuetudine colligere denegatam Eucharistiæ adorationem: immo vero ex ea patet, veteres Episcopos & Christianos nihil magis in pretio habuisse; ipsumque Christum fuisse communio- nis inter fideles sacrum & inexplicabile vinculum.

CAPUT VI.

Varia solvuntur argumenta Dallæi adversus adorationem Eucharistiæ, petita ex variis usibus, & piis exercitationibus Jesuitarum.

I. **P**rimum argumentum assumitur ex consuetudine recepta apud Jesuitas, diebus solennitatis & lætitiæ,
 expo.

exponendi cultui fidelium sacram Eucharistiam; verbi gratia, ipso die fundatæ & ortæ Societatis: similiter & diebus mœroris & afflictionis. Secundum ex usu recepto exponendi sanctissimi Sacramenti, ut se extricent anxietate negotiorum ac rerum difficultium. Tertium denique ex eo quod, postpositis legibus & institutis antiquitatis Ecclesiasticæ, eorum neophyti ac pœnitentes Eucharistiæ præsentis se sistant. Eaque de causa Dallæus, quem, ut S. Augustini verbis utar, (a) vereor ne in re tanta joculariter atque irridenter, non serio graviterque agere credatur, prodidit exemplum singulare adolescentis Japonici, qui cum datam fidem seu sponfionem non ludendi alea neglexisset, impositam crudelis flagri pœnam sustinuit, & jussu P. Organtini Jesuitæ, coram sanctissimo Sacramento vapulavit toto tempore, quo inter horrendum flagrorum crepitaculum suavi modulatione canebatur Psalmus CXXIX. *De profundis*. Ejusmodi exemplum

(a) *Lib. 4. de orig. Anima.*

plum aliorum accessionibus cumulat, ex quibus intelligimus, si fides adhibenda est Dallæo, sanguinolentis flagellis ac scuticis sæpe Jesuitas de corio lusisse pœnitentium. Hæc omnia ineunte ætate Ecclesiæ non solum inusitata, verum etiam prorsus incognita & inaudita fuisse affirmat: adeoque probare se posse invictissime existimat, Eucharistiæ adorationem tribus primis Ecclesiæ sæculis, hisce exercitationibus plagosis non minus inauditam & inusitatum fuisse.

Respons. Ego vero, postpositis exercitationibus Jesuitarum, & flagellationibus pœnitentium, illas, an bene vel male factitatæ sint, eorum prudentiæ examinandas, ac, si opus sit, tuendas relinquo: eas enim defendere, Ecclesiæ Catholicæ nihil interest. Certe procurationem ejusmodi flagellationum imitandarum aut tuendarum ergo nuncupatam non receperat doctiss. Cardinalis Perronius, (a) & ego quoque non habeo: sed respondeo
gene.

(a) *Replica cap. 12. observ. 2. pag. 174.*

generatim, ejusmodi cultus exterioris
 notas esse prudenter ac sapienter ar-
 bitrarias, adeoque a fidelibus inventas,
 ac continuis temporibus factitatas &
 amplificatas fervore pietatis nonnun-
 quam heteroclitæ, & naturali quo
 ab hominibus Protestantibus dissident
 viri Catholici dissidio, qui adeo pro-
 fuse & extra modum prodierunt suæ
 virtutis ac pietatis exuperantia, ut
 sæpe Concilia & Pontifices asperita-
 tem & studium flagrans defendendæ
 & exornandæ veritatis condire ac
 temperare oportuerit. Sicut in causa
 cultus & expositionis sanctissimi Sa-
 cramenti contigisse plene demonstra-
 vit doctissimus Joannes *Thiers*, in
 investiganda antiquitate laboriosus,
 Pastor Ecclesiæ de *Chamrond* in dioece-
 si Carnotensi, Theologus Parisiensis,
 libro vernacule scripto de Expositio-
 ne S. Sacramenti, Parisiis impresso
 anno MDCLXXIII. Utcumque res sit,
 ex inusitatis ejusmodi exercitationi-
 bus, prætermittam fuisse adorationem
 Eucharistiæ contendere supervaca-
 neum

neum est: quam priori libro confestim peracta fuisse, testimoniis omni exceptione majoribus, S. Ignatii, Origenis, Eusebii Cæsariensis, Cyrilli Hierosolymitani, Gregorii Nazianzeni, Chrysostomi, Augustini, & infinitis aliis tam perspicue comprobavimus, ut nulla res infirmare possit.

II. Duplex igitur adorationis genus singulari consideratione reputandum est: unum exterius, quod ad disciplinam pertinet, & est mutationibus & amplificationibus obnoxium: alterum interius, quod in corde, in spiritu & veritate perficitur, ad fidem spectat, & est religionis Christianæ articulus capitalis. Possunt cerei non accendi, Sacramentum non exponi, floribusque altaria non sterni, & supplicationes quotannis ad deferendam per vicos Eucharistiam cum pompa & extensis aulæis prætermitti, non violata fide Ecclesiæ Catholicæ. Sed cultus interioris, cordis & animi, debet esse in Ecclesia constans & perpetua permansio: certum enim hoc esse

esse probavimus; scilicet veteres Eucharistiam semper pro præsentè numine habuisse, atque patriæ culturæ adorasse.

CAPUT VII.

Diluitur objecto Dallæi contra adorationem assumpta, ex eo quod veteres Christiani a sacro Eucharistiæ, non communicantes arcebant; hodie vero plerique non communicantes, solenniis Missarum intersint.

Difficile est nexum naturalem consecutionis hujus argumenti cum præmissis intelligere. Enimvero ex eo quod omnes qui sacris intererant, Eucharistiam participarent, colligere adorationem prætermittam fuisse, tam absurdum videtur, quam si quis hodie Presbyteros Eucharistiæ adorationem postponere concluderet, ex eo quod singulis Missis, quas celebrant, ipsi communicent semper, & Eucharistiam

stiam participant. Verumtamen cum placuerit Dallæo ejusmodi ratioeinationem cudere, castigatæ & accurate retaliare non pigebit.

I. Non gravioris ponderis esse videntur argumenta, quibus probat semper Eucharistiæ communicasse, qui sacrae Liturgiæ celebrationi intererant: quibus annuere non recusamus.

Primum assumit ex Apologia II. S. Justinii Martyris supra laudata, in qua hæc habentur: οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῶν Διάκονοι διδόναι ἐκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβῆναι ὅπου τὸ ἄχαρακτηρον & ἄερα, καὶ οἶνον, καὶ ὕδατα. *Qui apud nos vocantur Diaconi, unicuique presentium dant vel porrigunt, ut participant panem & vinum & aquam, super quibus gratia acta sunt.* Enimvero cum eo tempore Christiani omnes singulari sanctitate florent, nihil prohibebat, quo minus a singulis Sancta Sanctis participarentur. Lib. I. ostendimus, ea ætate adoratam fuisse Eucharistiam, nihilque divino ejus cultui saltem repugnans aut contrarium apud S. Justinum reperiri. Nil

hil

hil igitur officit adorationi, libenter fateri, olim omnes, qui sacræ Liturgiæ intererant, communicasse, seu Eucharistiam excepisse.

Eandem consuetudinem perseverantiam retinuisse tempore Tertulliani non inficiamur, idque manifeste intelligi ex libro de Oratione cap. 14. *Similiter & stationum diebus non putant plerique sacrificiorum orationibus interveniendum, quod statio solvenda sit accepto Corpore Domini.* Sed perperam Dalæus sese ab adoratione confutanda deduxit, ut ostenderet Tertullianum eo loci transsubstantiationi repugnare. Unde, ut obiter id dicam, (inquit “ pag. 255. libri II, de objecto Cultus “ religiosi) id quoque tum temporis “ a plerisque Christianis creditum, & “ pro certo atque indubitato habitum “ fuisse constat, Eucharistiæ esu solvi “ jejunium; quod quomodo cuiquam “ in mentem venire potuerit, qui Eu- “ charistiam non panem, sed ipsam “ Corporis Domini cælestem substan- “ tiam esse crediderit, dicat qui po- “ test;

„test; ego quidem non capio. Vehementer delusus est Dallæus, eo quod sibi persuaserit, Tertullianum hac voce *stationis* tantummodo jejunium significare: quod faciliter poterat dediscere ex doctissima ad hanc vocem observatione illustrissimi Sorbonæ Socii, Gabrielis Albaspinæi, Episcopi Aurelianensis, lib. I. cap. 16. & intelligere, stationem non esse jejunium, nec orationem; sed longam & diuturnam in Ecclesia permansionem, qua quidem durante & orabant & jejunabant Christiani. Arguit ergo eos Tertullianus, qui in his permansionibus a Corpore Christi abstinebant: quia receptione Eucharistiæ tempus mœroris, luctus, orationis & jejunii claudi ac finiri debere sibi persuadebant; non quia jejunium ipsum solvi ac frangi reputabant. Quem ad modum post Concilium Carthaginense III. omnes fideles non nisi jejunium communicare debent, & revera Eucharistia percepta claudit ac finit tempus jejunii, licet jejunium non nisi

car-

carnibus aut aliis comestis esculentis solvatur; sic communio Paschalis solvit tempus jejunii Quadragesimalis, non jejunium Quadragesimæ: alias Eucharistiam recipere toto tempore dierum esurialium vetitum fuisset.

II. Sed instat firmiter Dallæus ex S. Joanne Chrysostomo, Homilia 3. in Epist. ad Ephesios, pag. 1051. edit. Hier. Commelini, anno MDXCVI. in qua sic ait: Πᾶς γὰρ ὁ μὴ μετέχων τῶν μυστηρίων ἀναγκαστικῶς καὶ ἰταμῶς ἐσηκῶς. *Omnis enim qui non est particeps mysteriorum, impudenter & audacter stat.* Et infra, de iis qui sacræ Liturgiæ, postposita communione, intersunt: ἢ βέλτιον τὸν τοιούτον μὴδὲ ἀποχρῆσθαι; *Nonne melius esset ejusmodi nequaquam adfuisse?* Verum nihil hic dicit Chrysostomus, quod non ori concionatoris Christiani hodie possit induci. Duos abusus sibi invicem contrarios & repugnantes carpit, qui sua ætate populum Christianum deformabant: quidam enim bene ac sincere parati communionem Corporis Christi percipere negligebant;

alii vero, quamvis criminibus inquina-
 ti, occasione data festi Paschalis,
 aut pentecostes, ad sacram mensam
 temere accedere non pertimescebant.
 Sic eos arguit S. Chrysostomus: πολλὰ
 ὄρω τῆς πράγματος ἀνομαλίαν· ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις
 καμφοῖς ἔδε, καθαρῶς πολλάκις ὄντες, προσέχεσθε·
 ἐν δὲ τῷ πάχα, καὶ ἢ π. τετολημηθῶν ὑμῶν,
 προσίτε. ὡς τῆς σωτηρίας: ὡς τῆς προσλήψεως.
*Multam video rei inaequalitatem: in aliis
 quidem temporibus, quum mundi quidem
 saepe sitis, non acceditis: in Paschate au-
 tem, etiamsi aliquod scelus a vobis sit ad-
 missum, acceditis. O consuetudinem! O
 praesumptionem!*

Sed tantum abest ut ex his conse-
 quatur, omnes qui sacrae Liturgiae in-
 tererant, communicasse: ut econtra
 planissime constet, multas Liturgias
 absque communicantibus quotidie ce-
 lebratas fuisse. Hoc enim ex conce-
 ptis verbis S. Chrysostomi intelli-
 gimus eadem Homilia: εἰκὴ θυσία καθημε-
 ρινή, εἰκὴ παρεσθήκαμεν τῷ θυσιασθῆναι· ἔδεῖς ὁ
 μετέχων. Ταῦτα, ἔχ' ἵνα ἀπλῶς μετέχητε, λέγω,
 ἀλλ' ἵνα ἀξίως ἑαυτοὺς κατασκευάζητε. *Frustra
 est quotidianum sacrificium, frustra adsta-*
 mus

mus altari: nemo est, qui participet. Hæc dico, non ut solum participetis, sed ut vos dignos reddatis. Igitur bona fide fate-
mur, ineunte ætate Ecclesiæ Catholi-
cæ, omnes qui intererant Liturgiis, fi-
deles singulatim communicasse. Sed
adulta ætate, & continenti tempore
S. Chrysostrami, quadam negligentia
pietatis succum vorante, multæ Li-
turgiæ absque communicantibus cele-
brari cœperunt, usu pristino tabe-
scente, aut senescente. At ex his neu-
tquam consequitur, prætermittam
fuisse adorationem Eucharistiæ, quam
perspicuis verbis docet S. Chrysosto-
mus, ut lib. I. cap. 7. ostendimus am-
plissime. Insuper vero Ecclesia vehe-
menter flagrat desiderio restituendæ
pristinæ consuetudinis, atque una san-
ctitatis & pietatis, quam maiores nostri
florentissimam reliquerant; ob quam
quotidiana Corporis Christi partici-
patione dignati sunt. Optaret quidem,
inquit Concilium Tridentinum Sess.
XXII. cap. 6. sacrosancta Synodus, ut in
singulis Missis fideles adstantes, non solum

ta sit; obfirmato pectore defendimus, ex his cæremoniis & ritibus externis, libertatis & fervoris Christiani fœtibus genuinis, non posse colligi, novum dogma de adoratione Eucharistiæ exhibenda constitutum fuisse, veteribus Christianis inauditum & inusitatum,

Non hic repetere opus est, quæ libro I. abundanter explicuimus. Dico tantum, nihil in Arnobio Tertulliano, & Clemente Alexandrino, magis adversum aut repugnans suffitui, fertis florum, aut cereis accensis reperiri, quam quod Origenes, Lactantius, & Cyprianus, adversus templa protulerunt: quibus tamen ad synaxes & preces publicas uti Protestantes non recusant. Igitur fateri necesse est, fore sanctos & pietati fidelium conducibiles ejusmodi ritus, exterioresque cæremonias, dummodo ad normam dirigantur, & salibus sancti & religiosi objecti condiantur. Pluviam & serenitatem votis & suppliciis ab idolis expetere, gran-

grande piaculum crimenque horrendum Gentilium fuit; quod iisdem in verum Deum conversis, magnum religionis ac veræ pietatis Christianorum argumentum evasit. Suffitus apud Ethnicos impius & sceleratus, apud Judæos justus & pius fuit. Quemadmodum ergo infinitos foetus specie dissimiles ac diversos, Sol in visceribus terræ vegetat: Deus verus omnes cultus & cæremonias exteriores ad se relatas perficit, & ad veram pietatem & religionem utiles efformat ac dirigit. Quid vero magis incommodat aut repugnat Christianæ religionis legibus, cæremonias ac ritus quosdam Gentilium in usum & ascesim Ecclesiæ Catholicæ transferre, quam verba Gentilitati destinata, ac veluti consecrata? quibus uti ipsi Scriptores Canonici non pertimescunt. Epist. 2. S. Petri cap. 2. v. 4. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari.* Ezechielis cap. 8. v. 14. *Et ecce ibi mulie-*

sti Corporis Christi decimo tertio sæculo instituta sit, atque in Ecclesia S. Martini Leodiensis, occasione data revelationis factæ Julianæ virgini Leodiensi, primulum exorta & inchoata, totis retroactis sæculis inauditam fuisse adorationem Eucharistiæ, plusquam potest, defendit Dallæus. Et postquam hujus Festi magnificentiam, & munerum popularium apparationem, veluti festum Jovis aut Cybeles, descripsit; sic concludit lib. II. de religiosi Cultus objecto cap. 17.

„ pag. 286. Nunc clara & perspicua
 „ est nostræ ratiocinationis consecutio;
 „ Apostolos, si Eucharistiam nun-
 „ men esse itidem cum Latinis patriæ
 „ cultu dignum credidissent, hoc ei
 „ Festum æque cum Latinis fuisse
 „ consecratos. Sed virum doctum
 inter homines Protestantes non inventum iri a nobis confido, qui ejusmodi ratiocinationem aut consecutionem tuendam recipere velit. Enimvero Festum sanctissimæ Trinitatis, ipsa solennitate Corporis Christi non

mul-

multo vetustius est. Autor Micrologi, qui vixit anno MLXXXV. in plerisque locis celebratum refert, hoc est, ab omnibus Ecclesiis generaliter receptum nondum fuisse. At vero, si consecutio Dallæi est ad normam accurate directæ; quid vetat Socinianos animadvertentes novitatem Festi sanctissimæ Trinitatis, non secus ac Festi Corporis Christi, pernegare, Apostolos adorasse Trinitatem, eidem, si adorandam credidissent, hoc Festum consecraturus? Sed cum ex Scriptoribus Canonicis & Ecclesiasticis omnium sæculorum, adorandam esse Trinitatem intelligere facile esse respondeant Calviniani: quid Catholicæ veritatis defensores respondere prohibebit, ex iisdem Scriptoribus, Scripturæ scilicet & traditionis fontibus, a nobis perspectum iri venerationem & cultum Eucharistiæ debitum? Insuper, Festum Corporis Christi, supplicationes Sacerdotum longo ordine procedentium, suffitus, flores projecti, & extensa aulæa per plateas &

& vicos, tantummodo sunt cultus exterioris indicia; quorum mutationes, imminutiones, aut amplificationes, non tam in Christi institutione, quam in pietatis ac prudentiæ Christianæ consiliis ac libertate positæ sunt.

II. Similiter respondeo argumento ex precibus ad Christum in Eucharistia positum fuis assumpto, quas primis sæculis Ecclesiæ inusitatas fuisse contendit Dallæus. Hanc enim objectionem abundanter lib. I. diluimus, in quo precum ejusmodi antiquitatem demonstravimus, nihilque novi præter formam externam habere docuimus.

III. Non felicius procedit ratiocinatio, qua ex eo quod non nisi jejunis liceat Eucharistiam percipere, sibi persuadet, ea consuetudine antiquiorem non esse Eucharistiæ adorationem. Nam etiamsi hæc persuasio a veritate non esset alienior, nihil adorationis antiquitati officeret: quippe cum ex Apologia 2, S. Justini, Apologe-

logetico Tertulliani, cap. 39. & lib. II. ad Uxorem cap. 5. intelligamus, cœtibus antelucanis, ab hominibus non nisi jejunis Eucharistiam percipi potuisse. S. Augustinus Epist. 118. cap. 7. observat, non nisi a jejunis recipi, dempta anniversaria feria v. majoris Hebdomadæ: quod etiam lege canonis xxix. sancivit Concilium Carthaginense III. Sed cum ejusmodi usus & ascesis ad extrinsecum Eucharistiæ cultum pertineat, legibus Ecclesiasticis institutum & humanis, & a mutationibus ac vicissitudinibus non liberum: dico perceptionem Eucharistiæ ab hominibus, tum jejunis, cum non jejunis, factitatum, esse æquabiliter adorationis argumentum & indicium certum; quoniam qui non jejuni olim receperunt, accuratius Christum imitatione consequi hac agendi ratione sibi persuaserunt; adeoque instinctu venerationis & adorationis Christo exhibendæ, nihil immutare voluerunt. Non aliam rationem condendi hujus canonis xxix. habuisse

M

viden-

videntur Patres Carthaginenses: *Ut Sacramenta Altaris non nisi a jejunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniversario, quo Cœna Domini celebratur.* Similiter & Thebani, sua consuetudine instituenda, qua non nisi sero & die advesperascente Eucharistiam celebrabant, unicam adorationem spectasse videntur, ut refert Socrates lib. V. cap. 21. & Sozomenus lib. VII. cap. 19.

Sed si bona fide ejusmodi cultus exteriores notas, tanquam novitates post stabilitum adorationis dogma institutas temeritate superstitionis humanæ, Dallæus nobis exprobrat: cur eandem novitatem communionis Anglicanæ fratribus non objicit? qui non nisi humiliter, flexis genibus, Eucharistiam recipiunt, præcepto ad hunc ritum speciatim constituto, quod legitur Liturgiæ Anglicanæ pag. 202. edit. Londinensis aⁿi MDCLXXVIII. Non enim est apud Dallæum magis perspicuum adorationis signum & argumentum, quam genuflexio; nihil-
omi-

omino reluctante contribuli Hospiniano, qui ait, *Hoc Sacramentum magna cum religione & reverentia tractandum esse, pro cujusque Ecclesiæ consuetudine, honesto habitu, moderatis gestibus, sobrie, religiose, aperto capite, flexis genibus, & si quæ sunt similes liberae cæremoniæ.* Lib. V. Hist. Sacrament. cap. 8. pag. 411.

Sed dubio procul reponent Protestantes, se non posse dubitare, quin Anglicanæ communionis fratres omnem adorationem Eucharistiæ denequent, quam ejusmodi cultu soli Deo debito colendam esse nec credunt, nec existimant. Ego vero respondeo, eo peiores ac deteriores illos esse, quo extrinsecus Eucharistiam colunt, quam intrinsecus nullo cultu dignam reputant. Nos vero meliori fide externo cultu veneramur, quod intus & in corde adoramus. Adeoque fateri necesse est, non debere protestantes ex genuflexionibus & aliis externæ adorationis notis, quas Eucharistiæ rependimus, captare contumeliam, aut nobiscum scindendæ unitatis

ceptos habet Ecclesia ad celebrationem Eucharistiæ, quoad ejus fieri potest, exaggerat Dallæus; miraturque Gentiles, qui tot calumniarum probris primitivorum Christianorum famam contaminarunt, eos non appellasse *θεοφάγος*, hoc est, *Dei Voratores*; quemadmodum solent hodie Turcæ & Mahumedani, ut refert in suis Irine-ribus Bullæus Gultius, & olim Averroes: cum præsertim dicat Cicero, de Natura Deorum lib. III. cap. 16. *Ecquem tam amentem esse putas, qui illud, quo vescatur, Deum esse credat?*

Ego vero, postpositis tædiosis sermonum amplificationibus, breviter respondeo, Gentiles æquiores fuisse ac magis religiosos ipsis Calvinistis, quo minus criminibus commentitiis majores nostros accusarent: idque ex duabus causis potissimum intelligere facile est.

I. Gentiles non aliam animo conceperunt comestionem fieri posse, præter naturalem; qua scilicet nutritio corporis ex alimento accepto per-

ficitur, quod varie tractans natura convertit, propriisque ductibus in omnes extremasque corporis particulas diffundit atque confert. Comestio enim eis semper visa est, illa naturæ laborantis actio, qua quodcumque durius & solidius alimentum dentibus in ore constructis manditur, extenuatur, & molitur; mansum vero, & ad nutritionem præparatum, crebra agitatione & moribus linguæ detruditur in stomachum, ceu viam communem, per quam illabitur in ventriculum, tum pituitæ oris perfusione, cum tunicæ ejus, quæ ventriculo continuata est & communis, attritione.

2. Non ignotum, nec inauditum erat Gentilibus, attonitis Capharnaitis Judæis, & quærentibus Discipulis quomodo posset Christus dare suam carnem ad manducandum, ipsum Christum ejusmodi fore sui corporis comestionem pernegasse; cum ipsos de modo carnis comedendæ mussantes sic affatus esset, Joan. cap. 6. v. 62.

63. 64. *Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius? Spiritus est qui vivificat: caro non prodest quidquam. Verba, quæ ego locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt. Igitur mirum non est, Gentiles nomen Voratorum Dei, Θεοφάγων, primis Christianis non imposuisse, quos Deum suum manducare, aut ejus carnibus vesci naturaliter, neutiquam existimabant.*

Quamobrem cum Calvinistæ sciant certissime, nos carnem Christi in Eucharistia extensam & circumscriptive collocatam non credere, sed definitive & modo spirituali; comestionemque substantiæ corporis Christi non esse naturalem, nec per tritionem ac extenuationem dentibus peractam: nihil magis impium, & ab institutis rectæ rationis & justitiæ alienum est, quam Catholicos viros *Voratores Dei*, ac Θεοφάγους, cum Turcis & Mahumedanis, hominibus in rebus Christianæ religionis bardis & βαλανοφάγοις, appellare.

II. Non majori consideratione reputandum est argumentum 24. quod Dallæus assumit ex disputandi ratione Celsi adversus Christianos, qua, ut ex libris Origenis καὶ κέλσου intelligimus, exprobrabat adorationem hominis cruci affixi, ipsis exaggerantibus immensitatem veri Dei, pessundantibus & flocci facientibus Deorum simulacra. Miratur Dallæus, in mentem non incurrisse adorationem panis & vini, marmorum & lapidum cultu multo deteriorem & irreligiosiore; adeoque concludit incredibile esse, tunc temporis adoratam fuisse Eucharistiam. Insuper addit, facile fuisse majoribus nostris, si in Eucharistia præsens numen existimassent, obstruere ora Gentilium continuo exprobrantium, Deum Christianorum in oculos non posse incurrere: ut ex Theophilo Antiocheno ad Autolicum, intelligimus, & ex Dialogo Minutii Felicis, sub titulo, *Octavius*, in quo Cæcilius Gentilium patronus ait: *Deum suum nec ostendere possunt, nec videre.*

dere. Nihil enim, quam panem & vinum in Eucharistia quotidie adoratum ostendere ac videre, facilius erat.

Respons. Ejusmodi objectio hominis est opiniosi, cui tenacitas erroris sensum communem abstulit; nihil enim ineunte ætate Christianæ religionis, a Gentilium & Celsi mente alienius esse potuit, quam suspicio adorati a Christianis panis & vini, qui Deum invisibilem solum cultu & adoratione dignum palam & publice prædicabant. Sed ut perspectum habeamus quam facile sit ejusmodi objectionem friare, subjicio Celsum & Cæcilium nostra ætate adversus Catholicos viros disputare: quis ex nobis tanta fatuitate laboraret, ut nos adorare panem & vinum responderet, quæ in Eucharistia existere non credimus, qui nec Deum in speciebus percipi oculis existimamus? Verumtamen, si ratiocinatio Dallæi ad normam recte directâ procedit, æquabili ratione probabit, ætate nostra Eu-
M 5 chari-

charistiam a Christianis non adorari,
 qua transactis temporibus Celsi &
 Minutii Felicis. Quis enim hodie vir
 Catholicus Celso & Cæcilio interro-
 gantibus non dicat cum Clemente
 Alexandrino? Θεὸς σεμνὸς καὶ προσκυνητός,
Deus venerandus & adorandus: lib. III.
 Stromatῶν pag. 223. Cum S. Justino
 Apologiæ II. pag. 64. ὅθεν Θεὸν μόνον προσ-
 κυνῶμεν, *Proinde solum Deum adoramus,*
 Cum Origine lib. I. contra Celsum
 pag. 10. de diversis Philosophorum
 sectis: εἴπερ οὐδὲ πειθεύειν, ὡς ὁ λόγος ἐδίδα-
 ξεν, ἐνὶ πλείων ἀιρέσεων εἰσηγησασμένων ἐν Βλῆται
 ἢ βαρβάρους. πῶς ἔχι μάλλον τὸ ὅτι πᾶσι Θεῶ
 καὶ τῷ διδάσκοντι τῶτον μόνον δεῖν σεβῆναι, τὰ
 λοιπὰ, ἢ τοι ὡς μὴ ὄντα μὲν, καὶ τιμῆς ἀξία, ἢ
 μὲν καὶ προσκυνώσεως καὶ σεβασμῶ, παρρησίαν
*Ergo si credendum est, ut ratio docuit, uni-
 versariam eorum qui has sectas induxerunt,
 quæ apud Græcos celebrantur aut Barba-
 ros: quanto magis Deo huius universi
 Domino, & ei qui docet hunc solum esse
 colendum, cætera vero, sive non existant,
 sive existentiam habeant, parvi esse existi-
 manda, digna quidem honore, non etiam
 cultu & adoratione? Et tandem cum eo.*

eodem Origene de Eucharistia non respondeat, quod ait Homilia v. in diversos Novi testamenti locos, libri prioris cap. 3. ab omni falsi suspicione vindicata: *Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vita pane & poculo fruereis, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini; tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur: & tu ergo humilians te metipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum; ubi enim indigne ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti.* Quis enim ex his non perspiciat plenissime, tempore Origenis adoratam fuisse Eucharistiam, adeoque suo complexu revera Deum continuasse, etiamsi oculis percipi non posset? Quippe cum eo tempore, non secus ac ætate S. Chrysostomi, *Vocabatur mysterium: quoniam non quæ videmus, aspiciamus; sed alia videmus, alia credimus. Talis est enim nostrorum mysteriorum natura.* και ἄλλως ἢ μυστήριον καλεῖται, ὅτι ἔχ' ἅπερ ὁρῶμεν, βλέπομεν, ἀλλ' ἕπερ ὁρῶμεν, καὶ ἕπερ πιστεύομεν.

ποιαύ-

nem ovis, quam adorabant; idemque objectasse Minutium Felicem, in Dialogo sub titulo Octavii. Porro Dalaus hæc omnia assumit, ad concludendum incredibiliter positas fuisse ejusmodi objectiones a Patribus existimantibus Eucharistiam adoratione dignam, quas retorquere facile erat in homines qui Christum Deum suum quotidie manducaverint & adoraverint.

Revera amplissimus ejusmodi retorsioni argumenti relictus fuisset locus, si Deum suum Christiani eodem modo comedissent, quo vitulos & hœdos deglutiebant Ægyptii, quos primum macerabant, deinde coquebant, & mensis appositos dentibus extenuabant & conterebant. Sed cum econtra Christiani incruentum suum sacrificium celebrarent, victimamque mirabili modo & a sensibus alieno comederent; nihil ejusmodi retorsione absurdius, aut a rectæ rationis norma alienius fingi posse, supra hujus libri cap. 10. mox ostendimus.

II. In-

II. Insuper addit, ex adoratione Eucharistiæ firmissimas objectiones assumi potuisse a S. Irenæo & Tertulliano, contra Docetas & Ebionæos, hos asserentes Christum puri hominis corpus; illos, corpus phantasticum habuisse: quas cum prætermiserint, jure merito videri eis inauditam & inusitatam ejusmodi adorationem. Sed cum illi Hæretici non negarent, Christum esse etiam in corpore phantastico adorandum: non tam perspicaci sum animo, ut intelligam, qua ratione melius processissent S. Irenæo & Tertulliano objectiones assumptæ ex adoratione Corporis Christi, quam ex probatione veræ existentiae ejusdem in Eucharistia. Immo vero, corpore præsentate in Eucharistia, tota machina corporis phantastici ruebat necessario; quæ faciliter cum adoratione Christi convenire ac consistere poterat. Mirum igitur non est, S. Irenæum, objectione ex adoratione postposita, ex præsentia reali potius argumentum assumpsisse: quod revera præstitit lib.

VI. adversus hæreses cap. 2. *Vani autem omnino, quod universam dispositionem Dei contemnunt, & carnis salutem negant, & regenerationem ejus spernunt, dicentes non eam capacem esse incorruptibilitatis. Sic autem secundum hæc, nec Dominus sanguine suo redemit nos, neque calice Eucharistiæ communicatio sanguinis ejus est.* Tertullianus similiter libro IV. contra Marcionem cap. 40. ut veritatem carnis Christi comprobet, ait: *Acceptum panem & distributum Discipulis, corpus illum suum fecit, Hoc est Corpus meum, dicendo. Nam jure merito hæc verba sequentia, Hoc est figura Corporis mei, per hyperbaton apposita fuisse proxime post hæc verba, Hoc est Corpus meum; quæ post hæc, Acceptum panem, adscribi debuerant; defendit doctissimus Archiepiscopus Senonensis, Cardinalis Perrenius. Etenim cum animo intendisset Tertullianus probare, panem qui revera in Veteri Testamento existimabatur figura Corporis Christi, verum & proprium in Novo evasisse, dicendo,*

do,

do, *Hoc est Corpus meum* : manifesta consecutione constabat, Christum verum corpus assumpsisse.

Equidem scio, Edmundum Albertinum, Charentonii templi Ministrum, plusquam poterat contendisse lib. II. de Eucharistia, ut hanc Peronii Cardinalis interpretationem dilueret. Sed recognoscere jam non est difficile, Albertinum nihil magis imbecillum & enervatum eo capite prodidisse. Quod cum præsentiam realem magis spectet, quam adorationem, ad quam speciatim tuendam in hac Lucubratione dedita opera animum appuli: ad Opus Cardinalis Peronii de Eucharistia, & ad tomum III. de Perpetuitate Fidei lib. II. capp. 2. 3. 4. & 5. Lectorem sincerum remitto, quibus invictissime probavit Autor, plus arrogantiae intolerandæ in Albertino fuisse, quam virtutis, & Calvinismi Athletam eo loci, non tam fortibus, quam fulgentibus armis pugnasse, & cladem fecisse.

CAPUT XII.

Diluuntur novæ objectiones Protestantium, assumptæ ex agendiratione Juliani Apostatæ adversus Christianos, & ex S. Augustino, Theodoro; & Scriptoribus quibusdam, Philosophis, Judæis, Mahumedanis, qui sæcul. XI. & XII. religionis Christianæ hostes infensissimi extiterunt.

I. Sive Dallæus propriæ imbecillitatis conscius, ex argumentis quæ adversus adorationem Eucharistiæ prodidit lib. II. de religiosi Cultus objecto, extiterit; sive sætæ, cui nomen dederat, rebus conducibile ac necessarium prudenter existimaverit; hanc materiam integro Libro dedita opera conscripto, haud scio an bene vel male dixerim tornatam, incudi reddendam atque iterum tuendam recepit. Ea igitur de causa lib. VII. de Cultibus Latinorum religiosis, titu-

N

lum

lum *Adorationis Eucharistiae* iterum inscripfit, postquam fatis concessit, publici juris facto anno MDCLXXI, sexto post emissum in vulgus, anno scilicet MDCLXV. Opus de objecto Cultus religiosi, quod ipse vita comite dicaverat Serenissimo Principi, Augusto Brunsvicensium & Luneburgensium Duci. Utcumque res sint, nec opus nec necesse esse arbitratus sum recentioris istiusmodi Lucubrationis confutationem aggredi; quippe cum 1. repetitio & amplificatio facietatem pariat, ac sine tædio Lectoris, retaliare non potis sit. 2. Mihi visus est Dalæus hanc materiam, quam non injucunde poliverat, non alia de causa retractasse, nisi ut ei, continuo subjiciens per calumniam, Ecclesiam Romanam panem & vinum adorare, obscuritatem & tenebras adferret. 3. His immorari amplius supervacaneum esset, cum objecta quædam cogitatione reputanda in eo libro tantummodo incurrant, quibus nos expedire hoc solitario capite facile est;

reli-

reliqua vero confutationem Historiæ Eucharistiæ, quam paucis abhinc annis Larroquius, superstitionis Calvinianæ Minister, ex Dallæo corrasit, aut Dallæus ex Larroquio expilavit, potius spectent, quam adorationis defensionem. Jam ergo his objectionibus nos extricare juvabit.

II. Primam assumit Minister libro VII. de Cultibus religiosis cap. 13. ex agendi ratione Juliani Imperatoris, Apostatæ, adversus Christianos: quo capite vehementer exaggeratis commentitiis probris ac contumeliis, quibus majores nostros afficiebat; videlicet, ipsiusmet JESU Christi adoratione, signo Crucis in fronte, ipsius etiam Crucis veneratione & Cultu religioso; observat incredibiliter adorationem panis & vini prætermissam ab eo videri, siquidem ea ætate, non secus ac nostra, Christiani flexo poplite Eucharistiam de geniculis adorassent: adeoque concludit, eo tempore morem adorandæ Eucharistiæ inauditum & receptum nondum fuisse.

Respons. Ego vero, cum nihil in religione Christiana reconditum Juliano in monasteriis enutrito, & sæpius ad synaxes admisso, nihilque impervium esse potuerit: non dubito quin perfectissime intellexerit, in celebratione Eucharistiæ, pani & vino Divinum Cultum non rependi; sed soli Christo, quem majores nostri, sicut & nos, verum Deum & hominem in Eucharistia existentem credebant. Adeoque nihil mirabile aut incredibile videri debet, si ejusmodi cultum non exprobaverit. Quippe cum nihil magis ab institutis rectæ rationis & æquitatis alienum fingi possit, quam adorationem panis & vini exprobrare hominibus, quorum perpetua constansque persuasio est, neutiquam panem aut vinum post consecrationem consistere; sed contra, ipsum Christum Dominum ab omnibus humanæ servitutis incommodis & anxietatibus liberum, in Eucharistia divino quodam modo & inexplicabili, non circumscriptivo, col-

collocari. Multo igitur congruentius erat rationi, Christi Domini cultum laceffere, quem humanis conditionibus in terris versantem, egenum, ac pauperem, in cunis vagientem, denique cruci affixum omnes homines conspexerant. Insuper videtur incogitabile, Dallæum velle Julianum genuflexionibus Christianorum coram Eucharistia factitatis, si revera factæ fuissent, commoveri: cum ipse rotunde recognoscat, fratres Anglos de geniculis (a) Eucharistiam recipere; & ejusmodi cultum pium ac religiosum admittat, nulla exprobratione dignum, dummodo non pani, quem manus pistoris in macra depfit, & in furno excoquit; sed pani vivo, qui de cælo descendit, Christo JESU referatur. Quid igitur officit legibus pietatis & religionis Christianæ, si neque panem minime existentem, neque species superstites; sed ipsum Corpus Christi, Divinitati intime conjunctum, de geniculis inclinato

N 3

vultu

(a) *Lib. VII. de Cult. relig. cap. IX. pag. 872.*

vultu cum timore & tremore recipiamus?

III. Secundam objectionem adducit ex intricato loco S. Augustini, cap. 10. lib. III. de Trinitate, quo postquam sanctissimus Doctor varia signa sive miracula recensuit a Deo immediate aut ab Angelis factitata, quæ per se timore mentes humanas percellunt, & stuporem excitant; alia refert quibusdam usibus religiosis destinata, quæ deinceps consumuntur, & manibus hominum fabricata & perfecta sunt, inter quæ panem Eucharistiæ recenset. *Sicut panis, inquit, ad hoc factus in accipiendo Sacramento consumitur.* Continenti sermone de his ultimis signis, quæ corpora sunt industria hominum factitata, ait: *Sed quia hæc hominibus nota sunt, quia per homines fiunt, honorem tamquam religiosa possunt habere, stuporem tamquam mira non possunt.* Cum nihil difficilius sit, quam sanæ mentis aciem a consuetudine sensus communis abducere, ingenue fateor me non tam perspicacis esse ingenii,

genii, ut artem efformandæ objectio-
nis ex hoc loco S. Augustini, adver-
sus adorationem Eucharistiæ, intelli-
gere possim. Verumtamen Dallæus,
cum nihil adoratione dignum existi-
met, quod non sit stupendum & mi-
rabile; & hunc panem honorem ha-
bere tamquam religiosum, neutiquam
vero stuporem tamquam mirum, ex
Augustino intelligat: eidem adoratio-
nis cultum referendum, Augustinum
nunquam reputasse sibi persuadet.

Respons. Respondeo 1. etiamsi hæc
postrema signa hominibus nota & ma-
nu hominum facta, non excitent stu-
porem, vocari tamen a S. Augustino
(a) miracula, *Quæ proprie miracula di-
cuntur*; adeoque a Dallæo posse re-
putari adoratione digna. 2. Cum ipse
bona fide recognoscat eodem capite,
hæc signa tamquam religiosa posse ha-
bere honorem, etiamsi stuporem non
habeant; perperam ea indigna adora-
tione reputabit, quippe qui defen-
dat, honorem ab adoratione dissimi-

N 4

litu-

(a) *Init. cap. 10. lib. 3. de Trinit.*

litudinem non habere, uti ostendimus hujus libri II. cap. 1. cujus etiam adorationis cultum Scriptura soli Deo adscribit his verbis (a): *Soli Deo honor & gloria*: ut supra quoque demonstravimus lib. ejusdem cap. 4. 3. S. Augustinus eo capite vocat Eucharistiam *Pietatis celebrationem*. Pietas autem adorationem significat ex eodem Augustino, Epist. 29. *Pietas cultus Dei est*. Alibi pietatem a caritate, quæ adoratio ipsa est, non discernit, lib. scilicet X. de Civitate Dei, cap. 4. *Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantum Deo debita servitus*. 4. Denique quid immorari necesse est in investiganda explicatione hujusce loci S. Augustini, qui vix materiam, quam tractamus, attinet? cum ipsemet conceptis verbis adorationem Eucharistiæ doceat, Enarrat. in Psalmum 98. *Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit. . . . Et non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando*. Uti ostendimus lib. I. cap. 10. IV.

(a) Rom. cap. 16. v. 27. & 1. Tim. cap. 1. v. 17.

IV. Jam superest excutiendus novus locus Theodoretī, quem lib. 1. cap. 13. adorationi Eucharistiæ propitium vindicavimus; assumptus a Dallæo ex Quæstionibus in Genesim, Interrog. 55. ἀβελτηρίας γὰρ ἐχούσης τὸ ἐοδιόμῳρον προσκυλιεῖν. *Summæ insanie est comestum adorare*: ex quo concludit Minister, Eucharistiam, quam quotidie comedimus, non posse ab homibus nisi mente captis adorari.

Respons. Libenter fatemur, summæ insanie esse quod comeditur adorare; sed mansum & dentibus in ore constructis attritum, & in stomachum detrusum, velut esculentum ex carnibus animalium confectum. Enimvero luce meridiana clarius perspectum habemus, Theodoretum eo loci ejusmodi alimentorum comestionem, ex quibus nutritio corporis humani consuetudine naturæ perficitur, spectare. Explicat enim causas, ob quas Deus jussit hominibus post diluvium carnibus animalium mundorum vesci, & ab esu immundorum abstinere. *Ju-
bens*

N 5

bens occidere & comedere volatilia & nat-
 talitia & terrestria animalia. ἢ αἰ πετεινά,
 καὶ νηκτὰ, καὶ χερσαῖα ζῶα θύειντε καὶ ἐδίδη κα-
 λῶσας. Propterea vero animalia quaedam
 immunda dixit, alia vero munda: ut illo
 quidem tamquam immunda exhorrentes,
 non deificent; hæc vero quæ comeduntur,
 non adorent. Ἀλλὰ τὸ τοῦ μὲν ἀκάθαρτα τῶν
 ζῴων λέγει, τὰ δὲ καθάρᾳ· ἵνα τὰ μὲν ὡς ἀκάθαρ-
 τα βδελυτήριον, μὴ θεοποιῶσι, τὰ δὲ μὴ περ-
 σκυῶσιν ἐδιόμηναι. At vero Corpus Chri-
 sti dum comedimus, non occidimus;
 sacrificium enim vocamus incruen-
 tum, ἀναιμακτον θυσίαν.

V. Denique postrema objectio,
 quem attenta cogitatione semper re-
 putavi, quamvis adorationem Eucha-
 ristiae directe non spectet, colligitur
 ex Scriptoribus quibusdam religioni
 Christianæ infensis, Judæis, Philoso-
 phis, & Mahumedanis: qui non nisi
 post tempora Berengariana, scilicet
 post sæculum XI. cœperunt Dei co-
 mestionem Christianis viris expro-
 brare, eosque *Voratores Dei*, θεοφάγους
 per calumniam appellare. Uti intel-
 ligi.

ligimus potissime ex his verbis Averrois, qui initio sæculi XIII. obiit, apud Cardinalem Perronium relatis ex Petro Scarga Jesuita (a): *Se Christiana secta deteriorem aut ineptiorem nullam reperire, ejus sectatores suum quem colunt Deum dentibus discerpunt & devorant.* Ex his colligit Dallæus, ante tempora Berengariana, quibus sibi persuadet constitutum fuisse dogma transubstantiationis, nulli cultui seu adorationi obnoxiam fuisse Eucharistiam.

Respons. Plusquam necesse est patet, ejusmodi objectionem non directe, sed subsultu quodam in adorationem resilire, quatenus ex præsentia Corporis Christi & transubstantiatione consequitur: verumtamen silentio prætermittere non expedit; cum præsertim assignare non difficile sit aliam causam tam fatuæ exprobrationis & contumeliæ adversus Christianos, præter novitatem dogmatis, & recenter Berengarianis temporibus

con-

(a) *Lib. 3. de Euch. cap. 29.*

constitutam doctrinam præsentiæ & transubstantiationis.

Berengarius in Concilio Romano sub Nicolao II. anno MLIX. hæresis crimine convictus, subscribere coactus est retractationi his verbis conceptæ, & dedita opera efformatæ, adeoque fateri, *Scilicet panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum Sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri JESU Christi esse: & sensualiter, non solum Sacramento, sed in veritate, manibus Sacerdotum tractari, & frangi, & fidelium dentibus atteri.*

At vero cum opus sit Dei, quod nemo corrigere possit, quem Deus despexerit, relapso in pristinam hæresim Berengario, alterum Concilium Romæ celebravit Gregorius VII. ad rerum Christianarum summam Præfecturam evectus, unde viginti annis post primum Concilium elapsis: in eoque nova lex imposita est, redintegrata lite, homini opinioso & contumaci iterum subscribendi alteri retra-

cta-

orationi, quæ priorem non tam amplificat quam explicat, & sic se habet: *Ego Berengarius corde credo, & ore confiteor, panem & vinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacre orationis & verba nostri Redemptoris, substantialiter converti in veram & propriam ac vivificatricem carnem & sanguinem JESU Christi Domini nostri, & post consecrationem esse verum Christi Corpus, quod natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit, & quod sedet ad dexteram Patris: & verum sanguinem Christi, qui de latere ejus effusus est, non tantum per signum & virtutem Sacramenti, sed in proprietate naturæ & substantiæ.*

Constat hisce retractationibus nihil aliud animo intendisse Ecclesiam, quam ut Berengarius respisceret, mentemque ab hæresi ad sanam fidem & doctrinam de præsentia & transubstantiatione traduceret. Verumtamen ex variis hujusce ætatis monumentis intelligimus, occasione data ejusmodi retractationum, divisas fuisse Catholicorum Theologorum discre-

pan-

pantesque sententias de fractione & comestione Corporis Christi. Quamvis enim nulla esset de substantia dogmatis dissimilitudo sententiæ; sive omnes verum Christi Corpus per conversionem panis ore fidelium excipi, sibi firmiter persuaderent: quidam retractationum Berengarii literæ submorse nimis adhærentes, affatim defenderunt, Corpus Christi revera frangi & dentibus conteri; alii vero, quorum opinio continuo tempore invaluit, ejusmodi fractionem & tritionem in symbolis sive speciebus ac stragulis, quibus Corpus Christi & Sanguis involvuntur, effici tantummodo, propugnarunt.

Duo Viri hac ætate pietate & doctrina celebres, primam opinionem tuendam receperunt; scilicet Gualterus, qui obiit Magnus Prior S. Victoris Parisiensis anno Christi MCLXXX. uti intelligimus ex Opere ejus *adversus quatuor Labyrinthos Franciæ*, scilicet, Petrum Abailardum, Petrum Lombardum, Petrum Pictaviensem, & Gilber-

bertum Porretanum. Hujus Gualteri Codex MS. notatus I. I. 11. habetur in Bibliotheca S. Victoris Paris. ex cuius lib. III. cap. 11. hæc verba adversus Abailardum R. P. Mabillonius descripsit Analectorum veterum tom. III. pag. 450. *Demum venit ad Berengarium Abailardus. Hic enim Hæreticus assererat, in figura & in sacramento totum fieri, nihil in veritate. Postea vero convictus coram Nicolao Papa & pluribus Episcopis confessus est, etiam & juravit, panem scilicet & vinum post consecrationem, non solum sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Christi esse; & sensualiter non solum sacramento, sed etiam veritate manibus Sacerdotum tractari, & frangi, & fidelium dentibus atteri. Ecce catholica fides. Iste autem Scholasticus sic exponit: Vere quidem, ait, est, sed in sacramento tantum. Item ait; Sane dici potest fractio illa & partitio, non in substantia corporis, sed in ipsa forma panis sacramentali fieri, ut vera fractio & partitio sit ibi, quæ fit non in substantia, sed in sacramento, id est in specie. Item, Est*
ibi

ibi vera fractio & partitio quæ fit in pane, id est in forma panis. Item, Fractio & partes illæ, quæ ibi videntur fieri, in sacramento fiunt, id est in specie visibili. Ideoque illa Berengarii verba ita distinguenda sunt, ut sensualiter, non modo sacramento, sed in veritate dicatur corpus Christi tractari manibus Sacerdotum, frangi quoque & atteri dentibus. Vere quidem, sed in Sacramento tantum. Vera est igitur ibi attritio & partitio. Ecce dum Catholicam fidem, nulla prorsus distinctione indigentem, solitis sibi argumentationibus distinguit, alterum se se probat Berengarium. Nam sicut ille asserebat, Omnia fiunt, sed in Sacramento tantum: sic & hic. Ille vero correctus addidit Sacramento & fractioni, attritioni etiam dentium, veritatem quam negabat: iste e contra in omnibus veritatem subtrahit, dum asserit omnia fieri, non in substantia, sed in specie visibili & forma panis & Sacramento tantum.

Ad eandem opinionem alter mentem suam aggregavit, Abbaudus Abbas incerti loci, cujus tractatum integrum De fractione Corporis Christi, publi-

publici juris fecit idem P. Mabillo-
 nius eodem tomo III. Analectorum
 veterum pag. 442. quem hic exscri-
 bere tædio esset. Hæc tantum verba
 referam, ex quibus patet, ejusmodi
 Theologos de permansione integri
 Corporis Christi in cælo non dubitas-
 se, quamvis in terris manibus Sacer-
 dotum frangi revera existimaverint.
 Quomodo ergo, inquit, de uno eodemque
 corpore queritur, quod integrum maneat
 in cælo, & frangatur in terra? Hic ma-
 xime apparet quod superius dixi, ideo
 Apostolum & Evangelistam verbum fra-
 ctionis (a) præcipue posuisse, ut hoc sua
 autoritate firmaretur, unde facilius cor hu-
 manum dubitaret. Valde enim sibi ipsi
 adversa videtur assertio, cum de uno eo-
 demque corpore prædicatur, quod integrum
 maneat & frangatur. Sed has angustias
 non patitur humana inopia: divinæ autem
 potentiæ metas præfigere non valet humana
 infirmitas, etsi conetur temeritas. Quæ
 enim impossibilia sunt apud homines, possi-
 bilia sunt apud Deum.

O

Cum

(a) Benedixit ac fregit. Matth. cap. 26. v. 26.

Cum vero tam aspera atque horrida dictio in ore Theologorum non versaretur ante tempora Berengariana; sed econtra omnes homines fideles præsentiam Corporis Christi, & transubstantiationem sine repugnantia crederent, ac, postposita discussione modi mirabilis, quo revera caro & sanguis Christi ore fidelium percipiebantur; cum alimentis ordinariis quibus vescerentur, & arte naturæ nutriebantur, magnam dissimilitudinem habere divinum hunc cibum, sibi persuaderent: nemini homini mirum videri debet, ante condemnationem Berengarii, & exsurgentem ex intelligenda ejus retractione opinionum ejusmodi divisionem, Christianos viros contumelia *Voratorum Dei, Θεοφάγων* inquinatos non fuisse; sed hoc probro inaudito & inusitato apud majores nostros, post sæculum II. rumore ejusmodi opinionis faciliter per orbem sparso, affectos permanisse.

Eccam igitur habemus veram, certam,

EUCCHARISTIÆ. LIBER II. 211

tam, & solidam tam immanis & intolerabilis contumeliæ & calumniæ causam, quam homines Protestantes in fictam novitatem constituti dogmatis de præsentia Corporis Christi in Eucharistia, & transubstantiatione, inter densas tenebras Historiæ, & contortos fumos sæculorum II. & 12. transferre perperam conantur. Quæ cum ita sint, dubitandi locus non relinquatur, argumentum ex scribendi & agendi ratione hostium religioni Christianæ infensissimorum assumptum, & in adorationem Eucharistiæ detortum, non solum vanum & supervacaneum, sed fractum & dissipatum remanere.

F I N I S.

O 2

S. Gre.

S. GREGORIUS NAZIANZ.

Orat. XIII. pag. 213.

Δέχοιο καὶ τοὺς προσκυνητὰς τοὺς νῦν
ὑβριστὰς.

*Utinam & eos accipias adoratores,
qui te nunc contumelia
afficiunt.*

DISQUISITIO
THEOLOGICA

DE

PRÆCEPTO DIVINO
COMMUNIONIS
SUB UTRAQUE SPECIE.

Nullus dubitandi locus relinquitur
inter Catholicos & Protestantes
Theologos, quin manducare
Corpus Christi, & ejus Sanguinem bi-
bere, non solum opus, verum etiam
necessarium sit ad æternam salutem
comparandam; ex his Domini verbis,
Joan. cap. 6. v. 54. & seq. relatis,
quibus Discipulis suis mussantibus,

& qua ratione comedendam carnem suam dare posset inquirentibus, respondit: *Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die. Caro enim mea, vere est cibus: & sanguis meus, vere est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.*

Sed vehemens exurgit inter eos concertatio de duobus capitibus, quæ scindendæ unitatis, ac faciendî schismatis causa sunt. Primo enim inquirent, an corpus quod comeditur, sit verum & proprium; similiter an sanguis verus propriusque bibatur: Secundo, an absolute necessarium sit ad salutem procurandam, istud Corpus Domini sub specie panis comedere, & sanguinem sub specie vini bibere. Primam quæstionem peritis Virorum doctorum lucubrationibus abundanter enu-

enucleatam prætermittam: alteram vero quadam elucidatione non indignam, quantum in me erit, excutiam. At vero, ut labor iste faciliter feliciterque procedat, existimo varios Novi Testamenti locos, qui Communionem corporis & sanguinis Christi spectant, esse singulari cura examinandos; uti sincere videamus, an ex iis verum & conceptis verbis expressum præceptum Communionis sub utraque specie panis & vini, omnibus, nullo dempto, hominibus adultis impositum possit intelligi.

Partium Catholicarum & Protestantium Doctores æquabiliter fatentur, legem percipiendæ Eucharistiæ sub specie vini, haud tanta cum necessitate fuisse impositam, ut nullus ab ea eximatur. Non enim prohibent Protestantes quominus homines abstemii & a vino abhorrentes, sub solitaria specie panis communicent: (a) nec adeo generalem esse legem Communionis sub utraque specie existimant,

O 4

(a) *Discipline Ecclesiastique, cap. 12. nomb. 7. pag. 239.*

mant, ut in omni casu generaliter ab omnibus ei obtemperandum esse, sibi persuadeant. Sed quæstio est, an adeo conceptis verbis expressum sit in Scriptura præceptum Communio- nis sub utraque specie, ut nemo ho- mo communiter & ordinarie ab ejus obtemperazione liber sit: Denique, an illud sit ejusmodi, ut in potestate Ecclesiæ non positum sit laicos homi- nes & mulieres, ipsosque Sacerdotes, extra ritum sacrificii, a perceptione Eucharistiæ sub specie vini arcere: adeo ut judicia Concilii Constantien- sis adversus Wicleffum, Joannem Hus, & Hieronymum de Praga; & Tridentini contra Lutherum, Zwing- lium, & Calvinum abnuere liceat, ac secura conscientia rejicere.

Quinetiam fatentur partes adver- sæ, tum Catholicæ, cum Protestan- tes, non ceesse fuisse continuis tem- poribus omnes institutionis primæ ad- junctas seu annexas condiciones cu- stodire. V. g. Non opus fuit commu- nicantes semper soluto jejunio Eucha- ristiam

ristiam recipere, horis serotinis, discumbentes, atque in pane azymo.

Primus Scripturæ locus, ex quo divini Sacramenti institutionem intelligimus, habetur Matthæi cap. 26. vv. 26. 27. & 28. *Cœnantibus autem eis, accepit JESUS panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Eadem fere repetit S. Marcus cap. 14. vv. 22. 23. & 24. *Et manducantibus illis, accepit JESUS panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum. Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.* S. Lucas cap. 22. vv. 19. & 20. *Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem,*

O 5 post-

postquam cœnavit, dicens: *Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Dixerat antea, Christum discumbentem cum Discipulis, eis præcepisse ut inter se calicem dividerent: v. 14. *Discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.* & v. 17. *Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos.*

Planissime plenissimeque constat his tribus locis, Christum Dominum imperasse suis Apostolis, ut calicem sanguinis sui biberent, eosque huic præcepto confestim obtemperasse, atque illud affatim perfecisse. Sed contendendo ex his neutiquam consequi, hoc præceptum omnes fideles spectasse: quippe cum ex conceptis textus Evangelici verbis intelligamus, solis præsentibus, ac cum Christo speciatim ac nominatim discumbentibus præscriptum fuisse. Insuper videtur incredibile, Christum iis qui hoc præceptum perficere non poterant, præscripsisse. Cum vero calix quo Christus usus est in Cœna, esset, ut probabi-

COMMUN. SUB UTROQUE SPECIE. 219

babile est, in aliis conviviiis usitatus, suo complexu non plus continere poterat sacri laticis, quam partite ab hominibus duodecim & singulatim poterat exhauriri. Igitur hæc verba S. Matthæi: *Bibite ex hoc omnes.* & hæc S. Marci: *Et biberunt ex illo omnes.* neminem hominem, præter duodecim Apostolos, spectant, aut attinent. Hoc animadvertit conceptis verbis S. Justinus Martyr, Apologiæ 2. pro Christianis pag. 98. lit. B. Οἱ γὰρ Ἀπόστολοι ἐν τοῖς χρόνοις ὑπὲρ αὐτῶν ἀπομνημονόμασιν, ἃ καλεῖται Εὐαγγέλια, ἕτως παρέδωκαν ἐν τεταύθαι αὐτοῖς τὸν Ἰησοῦν, λαβόντα ἄρτον, διχαρῆσαντα εἰπεῖν· τὸ ἐστὶν εἰς τὴν ἀνάμνησίν μου· τὸ ἐστὶν τὸ σῶμά μου· καὶ τὸ ποτήριον ὁμοίως λαβόντα, καὶ διχαρῆσαντα εἰπεῖν· τὸ ἐστὶν τὸ αἷμά μου· καὶ μόνοις αὐτοῖς μεταδοῦναι. *Nam Apostoli in commentariis a se scriptis, quæ Evangelia vocantur, ita tradiderunt præcepisse sibi JESUM: eum enim, pane accepto, cum gratias egisset, dixisse: Hoc facite in mei recordationem: hoc est corpus meum; & poculo similiter accepto, & gratiis actis, dixisse: Hic est sanguis meus, ac Solis ipsis ea tradidisse. Quæ cum ita esse*

esse ex sacri contextus inspectione intelligantur; perperam his solitariis S. Lucæ verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, vindicare se posse putant Protestantes, impositam fuisse Communionis calicis legem omnibus, nullo dempto, hominibus. Ex his enim Evangelistarum verbis non intelligimus præscriptam a Christo, aut imperatam Eucharistiæ distributionem, seu ad plebem porrectionem; sed confectionem, quam hæc verba significant: *Hoc facite*. quæ quidem potestatem seu virtutem faciendi ab eodem Christo suis Apostolis datam indicant, quos creavit ac instituit Sacerdotes his verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*; hoc est, Consecrate & facite corpus & sanguinem meum ad mei recordationem. Neminem autem hominem in mentem sanam venit, ejusmodi potestatem a Christo datam esse mulieribus & omni populo. Et quidem si ex his verbis non consequitur, datam esse nisi Apostolis faciendæ Eucharistiæ potestatem; mani-

COMMUN. RUB UTRAQ. SPECIE. 22 I

manifesta & naturali consecutione patet, cum ipsismet dixerit: *Bibite ex hoc omnes*; & , *Dividite inter vos*; hanc vocem , *omnes* , solitarios spectare Apostolos duodecim , neutiquam vero omnes homines generatim & generaliter , sive laicos , sive mulieres.

At vero (inquit Charentonii templi , non humillimi ingenii Minister Claudius , in Explicatione vernacula sectionis LIII. Catechismi typis impressa Hagæ-Comitis , año MDCLXXXII. apud Abrahamum Arondeum) si præceptum his verbis expressum , *Bibite ex eo omnes* , non spectat laicos ; nihil in institutione Sacramenti erit , quo ejus participatione teneantur , nihil quo jus habere videantur percipiendi sive panis , sive calicis.

Sed nihil magis ejusmodi ratiocinationis genere vanum ac supervacaneum est : quippe cum Christus suos Apostolos non instituerit Sacerdotes & ministros , nisi ad usum populi ; ac consecrationem , seu confectionem
Eucha-

Eucharistiæ in eorum potestate non posuerit, nisi ut eam plebi Christianæ porrigerent, & administrarent: quamvis lege speciaticim sancita non significaverit, ejusmodi administrationem sub una, aut sub utraque specie fieri debere. Præterea satis intelligimus ex conceptis Christi verbis Joannis cap. 6. relatis v. 54. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* jus vindicatum, ac præceptum certum & dedita opera præscriptum omnibus fidelibus manducandi corporis, & bibendi sanguinis: utpote imposita pœna inobedientibus amittendæ vitæ, sancitum; sponso vero mercede vitæ æternæ, ac permanens in Christo, obtemperantibus. Sed hæc omnia certam, ac consulto & de industria conscriptam legem percipiendæ Eucharistiæ sub utraque specie non significant. Omnes homines manducare debent carnem Christi, & bibere sanguinem, atque ejusmodi præcepto non obtemperantibus

tibus de salute æterna desperandum est: sed neutiquam ex his consequitur, conceptam fuisse legem, & impositam omnibus comedendi corporis sub specie panis, & una bibendi sanguinis sub specie vini. Imo vero eo devolutum est totum difficultatis & quæstionis propositæ caput; hoc improbabile Protestantibus probandum incumbit. In Ecclesia enim Catholica non dubitamus, sub solitaria specie panis aut vini porrigi nobis carnem, & propinari sanguinem Christi. Præterea maximam dissimilitudinem animadvertimus inter Eucharistiæ administrationem, & confectio- nem: numquam conficiunt ministri & Sacerdotes, nisi sub utraque specie. *Dividite inter vos. Biberunt ex illo omnes. Bibite ex hoc omnes.* Sed sub unica specie panis, ex Evangelicis Scrip- toribus administratam fuisse Eucha- ristiam intelligimus. Primo ex cap. 24. S. Lucæ, quo refertur historia Emmauntinorum peregrinorum, qui- bus, nec Apostolica, nec Sacerdotali

am-

amplitudine exornatis, Christus Dominus corporis sui dapem admovit, (a) *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.* Continuo sermone observatum est, eundem Christum cognitum fuisse in fractione panis: (b) *Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via: & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.* Quis enim ex relatione hujus actionis non intelligat, Christum Discipulis porrexisse Eucharistiam, qua S. Hieronymus (c) in Epitaphio Paulæ ad Eustochium, ait Christum domum Cleophæ in ecclesiam dedicasse? *Repetitoque itinere Nicopolim, quæ prius Emaus vocabatur, apud quam in fractione panis cognitus Dominus, Cleophæ domum in ecclesiam dedicavit.*

S. Augustinus eo loci Evangelistam spectasse panem Eucharistiæ existimat, quem eodem accipit sensu, quo S. Paulus Epist. 1. ad Cor. cap. 10. scilicet lib. III. de Concord. Evangelista.

(a) V. 30. (b) V. 25. (c) Tom. 1. pag. 173.

listarum, cap. 15. in quo mentione facta de Discipulis Christum in fractione panis agnoscentibus, ait: *Nec quisquam se Christum agnovisse arbitretur, si ejus corporis particeps non est, id est Ecclesiae, cujus unitatem in Sacramento panis commendat Apostolus, dicens: (a) Unus panis, unum corpus multi sumus, ut cum eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoscerent eum.* De pane enim Eucharistiae dubio procul loquitur S. Paulus, quocum corpus Ecclesiae comparat, dum ait: *Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus, postquam v. 16. cap. 10. hujus Epist. dixit: Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?*

Venerabilis Beda, qui fato concessit anno Christi DCCXXXI, vel DCCXXXIII. die XXVI. Maji, ad hunc locum S. Lucae ait: *Impedimentum permittit esse Deus, donec ad Sacramentum perveniatur; sed percepta unitate Corporis Christi, impedi-*

(a) 1. Cor. 10. 17

mentum inimici aufertur, ut Christus possit agnosci. Quod quidem satis congruit iis, quæ dicit Augustinus continuo sermone ejusdem cap. 25. libro III. de Concord. Evang. Non autem incongruenter accipimus, hoc impedimentum in oculis eorum a satana factum fuisse, ne agnosceretur JESUS: sed tamen a Christo est facta permissio usque ad Sacramentum panis, ut unitate Corporis ejus participata, removeri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnosci.

In eandem ivit sententiam Theophylactus ad hunc locum S. Lucæ. Sed & aliud innuit, quod scilicet sumentibus sacrum panem, aperiuntur oculi eorum, ut eum cognoscant; magnam enim habet & ineffabilem Dei caro virtutem.

Jam vero si dubium non super sit, quin S. Lucas eo loci de Eucharistia mentionem fecerit; luce meridiana clarius patet, ipsum Christum Dominum eam sub una specie, postquam revixit, porrexisse Discipulis peregrinis Emaüntis. Neque enim temere confugiendum est ad figuram
 synec-

synecdochen, & inconsulte dicendum, Evangelistam cœnæ partem prototo commemorasse; nec dubitandum quin postquam manducassent, biberint Discipuli. Quippe cum de epotocalice in hac cœna non solum nihil dicat Evangelista; sed conceptis verbis asserat, benedicto pane, fracto, & porrecto, ex oculis eorum Christum repente evanuisse. *Acceptit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. (a) Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum: & ipse evanuit ex oculis eorum.* Non potuisse eis propinare calicem, certissime constat ex hujus defectionis Christi ab oculis eorum celeritate ac pernicitate maxima, quam textus Græcus Evangelii mirabiliter exprimit: *ἡγὼ αὐτὸς ἀφαντος ἐ-
φάνητο ἀπ' αὐτῶν.*

Jam ergo secundum locum excutiamus. Assumitur ex c. 11. Actuum Apostolorum, versibus 41. & 42. in quo postquam S. Lucas mentionem fecit multitudinis hominum Evange-

P 2

lio

(a) *Luc. 24. 30. 31.*

lio credentium, ait, in doctrina Apostolorum ac panis fractione eos perseverasse. Qui ergo receperunt sermonem eius, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia. Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. At vero, secundum S. Paulum 1. Corinth. cap. 10. v. 16. panis, quem frangimus, est participatio corporis Domini. Et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Adeoque etiam si locus iste Actuum Apostolorum Græce legatur: *καὶ τῆ κοινωνίας, καὶ τῆ κλάσῃ τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς.* In communicatione, & fractione panis, & orationibus. erit semper de pane Eucharistiæ intelligendus: non enim ait S. Paulus: Communicatio panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Sed, Panis, quem frangimus; quod idem significat ac fractio panis. Igitur Dialectus Hebraica videtur, quoniam Judæi non cultro panem secabant, sed frangebant: quamobrem panes eorum vocantur *κλάσσι*, fracti panes;

panes; dicebantque frangere panem, pro, ejus participes alios facere. *Isaiæ* cap. 58. v. 7. *Frangere esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam.* Et *Lamentationum Jeremiæ* cap. 4. v. 4. *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* *S. Marci* cap. 8. v. 19. ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασεν εἰς τοὺς πεντακισχίλους. *Quando quinque panes fregi in quinque millia.*

Versio Syriaca, quæ a Christo nato antiquissima est, hunc locum Auditorum de pane Eucharistiæ explicat, & in Græco textu legisse oportet: ἐκοινωνοῦν ἐν ταῖς προσευχαῖς, καὶ τῇ κλάσει τῆς ὄχλας. *Communicabant in precibus, & in fractione Eucharistiæ.* Quamobrem Theodorus Beza ad hunc locum observat, veteres Christianos in illis conviviiis quæ Agapas vocabant; solitos etiam fuisse sacram Domini Cœnam usurpare, ut liquet ex *I. Corinth.* cap. 11. Qua de re agitur *Tertulliani Apologetici* cap. 39.

Isaacus Casaubonus, inter Scriptores Protestantes *μεγαλώνυμος*, agnoscit,

tam e veteribus, quam e recentioribus esse, qui interpretentur hæc verba Evangelii S. Lucæ, & Actorum, de Sacramento. Exercit. 15. contra Baronium, §. xxxviii. pag. 466. edit. Genev.

Hugo Grotius, Interpretum Scripturæ Protestantium doctissimus, explicans hæc verba, καὶ τῆ κλάσει τῆ ἄρτης, de pane Eucharistiæ intelligenda esse docet. *Frugalibus, inquit, conviviiis, quæ Eucharistiæ sumptione claudebantur, quare Eucharistiæ mentionem fecit Syrus.*

Erasmus stat dubius nisi in medio, & anceps de sensu hujus loci. *Incertum, ait, hic an loquatur de pane consecrato, cum nulla fiat mentio calicis.*

Larroquius conceptis verbis de Eucharistia hæc verba esse intelligenda subjicit, *Hist. Eucharist. libro III. pag. 545.*

Hæc igitur omnia palam demonstrant, hunc locum esse jure merito de Eucharistia intelligendum; adeoque ineunte ætate religionis Christianæ, sub solitaria specie panis administras-

se

COMMUN. SUBUTRAQ. SPECIE 231

se veteres Christianos Eucharistiam. Difficile profecto est maxime perspicere qua de causa vini mentionem omiserit S. Lucas, si ad Deum propitiandum & procurandam salutem, sub hac specie sumere necessarium existimaverit; cum mentionē, panis, precum, & doctrinæ non prætermiserit. *Perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.*

Sed defendit firmiter Claudius, pag. 42. Explicationis sectionis LIII. Catechismi, hoc exemplum Discipulorum Emmaüntinorum nihil attinere, & ex eo posse tantum assumi conjecturas improbables. Sed utinam ad argumenta quibus nostræ fulciuntur conjecturæ, respondere placuisset Ministro; ipse suas responsiones non solum levissimas, sed & dissipabiles faciliter recognosceret. Quippe satis esse putat dicere, Si colligamus ex “omissione facta a S. Luca epoti cali- “eis a Discipulis Emmaus, solam spe- “ciem panis eis fuisse porrectam; “æquabili ratione colligendum esse, “

“ in convivio a Josepho suis fratri-
 “ bus appposito, dapes tantummodo
 “ ad manducandum oblatas, pocula
 “ vero ad bibendum propinata non
 “ fuisse: cum hoc tantum præceperit
 “ dispensatori domus suæ: (a) *Instrue*
 “ *convivium, quoniam mecum sunt co-*
 “ *mesturi meridie; non dixerit, & bi-*
 “ *bituri.*

Sed incogitabile est, hominem tan-
 tisper lectioni Scripturæ ac studio ad-
 suetum, ejusmodi conclusionem ex
 hoc loco Genesis assumere, quæ con-
 tinuis versiculis hujus capituli contra-
 rium aperte docet; scilicet, fratres
 Josephi non solum cum eo compo-
 tasse, sed inebriatos esse. Vers. 34. *Bi-*
beruntque, & inebriati sunt cum eo. Tex-
 tus Hebræus habet: *Et bibentes cum eo,*
vino exhilarati sunt. Nihil enim ejus-
 modi compotationis in integra narra-
 tione S. Lucæ de Discipulis Emmai in-
 veniri potest, quam de industria &
 consulto prætermissam fuisse, valde
 probabile & credibile est.

in.

(a) *Genes. cap. 4. v. 16.*

Instat Claudius, & obfirmato pectore persequitur eadem pag. continenter, Necessè esse concludere ex hoc silentio S. Lucæ de specie vini, si hoc genus ratiocinationis locum habeat, commentitium seu fictum amicum Davidis, mensæ ejus accumbentem non bibisse; quoniam ait tantum David, comedisse panem suum; similiterque Prophetam Agur potu nullo indignisse, cum dicit tantum Domino, *Fac ut decerpam panem demensi mei.* Eo enim recidunt omnes vires Magni Claudii adversus exemplum Discipulorum Emmauntinorum.

Sed falsum est David tantummodo dixisse, commentitium amicum suum comedisse panem suum. Id refertur Psalmo XL. v. 10. quo de Juda proditore Christi vaticinatur David Domini figuram repræsentans, ubi juxta Vulgatam editionem ait: *Qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Et juxta textum Hebræum, ex versione Leonis Judæ, Inter-

terpretis Calvinianis non suspecti:
Qui cibo meo victitabat, sublato pede ve-
lut calce me petebat. Ex quibus intelli-
 gimus, per *panem* significari totum ali-
 mentum, quod vulgo in prandio as-
 sumitur, cibumque & potum æquabi-
 liter comprehendit. Enimvero כֶּלֶב
 quod revera *panem* significat Hebrai-
 ce, etiam in Scriptura sæpe designat
escam & victum, a radice כָּלַל quæ *ve-*
sci Latine sonat: cap. 3. Genes. v. 19.
 Exodi 25. v. 30. *convivium & epulum*,
 Eccl. cap. 10. v. 19. adeoque pro ci-
 bo & potu una junctis solet usurpari;
 ut observat Buxtorfius, Calvinianæ
 partis Scriptor doctissimus, Lexici
 Hebraici & Chaldaici pag. 394. edit.
 Basileensis anni MDCLXXVI. Insuper
 dubium non est, David eo loci cibum
 & potum intellexisse; cum de Juda
 proditore vaticinium aliter intelligi
 non possit, cui revera Christus suæ
 mensæ accumbenti cum cæteris unde-
 cim Apostolis, panem & potum, seu
 corpus & sanguinem suum, sub utra-
 que specie, jam tum creato scilicet
 Sacer.

Sacerdoti & Eucharistiæ ministro, porrexerit.

Jam excutiendum superest testimonium Prophetæ Agur, scilicet Salomonis proverbiorum cap. 30. v. 8. in quo juxta textum Hebræorum legimus: *Inopiam & divitias ne dederis mihi: sed fac ut decerpam panem demensi mei.* Et secundum Vulgatam versionem, *Mendacitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria.* Ex quo intelligimus, per vocem כֶּמֶץ significari *victum*, seu totum nutritionis alimentum, quod cibum & potum comprehendit.

At luce meridiana clarius patet, S. Lucam, cum ait in Evangelio cap. 24. cognitum fuisse JESUM *in fractione panis*, & in Actis Apostolorum, cap. 2. fideles perseverasse *in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.* ibi consulto prætermisisse potionem vini, ac solam panis speciem spectasse. Id enim fatentur libenter omnes docti Interpretes Scripturæ, partium Protestantium, Hugo
Gro-

236 DE PRÆCEPTO DIVINO

Grotius, Isaacus Casaubonus, Theodorus Beza, & ipse Erasmus: adeoque plusquam necesse est, patet, ipsas Claudii conjecturas omni probabilitate carere.

Restat nunc examinandus celebris locus S. Pauli, ex cap. II. Epist. I. ad Corinthios, his versibus expressus.

(a) Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus JESUS, in qua nocte tradebatur, (b) accepit panem, & gratias agens fregit & dixit: Accipite, & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. (c) Similiter & calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine: hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem. (d) Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat. (e) Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis & sanguinis Domini. (f) Probet autem seipsum homo:

(a) Versu 23. (b) V. 24. (c) V. 25. (d) V. 26. (e) V. 27. (f) V. 28.

COMMUN. SUB UTRAQ. SPECIE. 237

homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. (a) Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit: non dijudicans corpus Domini.

Duo sunt in his versibus multa consideratione reputanda. 1. Quod se a Christo accepisse refert S. Paulus, & tradidisse Corinthiis, de institutione Sacramenti Eucharistiæ: quod ab Evangelistis antea citatis, & præsertim S. Luca, acceptum refertur, & complexu horum quatuor versuum continetur, scilicet 23. 24. 25. & 26. in quibus nihil est quod concertationem aut controversiam moveat inter homines Protestantes, & Catholicos viros de communione sub utraque specie: quippe cum inter nos conveniat, sic a Deo institutam fuisse Eucharistiam, ut sub utraque specie ab Apostolis, Sacrificis, Presbyteris, & Episcopis continuis temporibus efficeret. Controversiam vero solummodo habemus de conditione institutionis: seu contendimus, non ea lege in-

(a) Versu 29.

stitutam fuisse certa, ut non nisi sub utraque specie plebi Christianæ semper porrigeretur; & defendimus, hujus ascesis exercitationem & abrogationem in Ecclesiæ Catholicæ potestate & arbitrio positam fuisse.

2. Considerandum venit quod ex hac narratione concludit Apostolus, & ab hac voce incipit, *ὤσθι*, Itaque, versibusque 27. 28. & 29. comprehenditur. At videmus versu 27. alternatim concludere, reum fore violati corporis & sanguinis Domini, *quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne*. Ex hoc enim consequitur manifeste S. Paulum existimasse, posse vel solum comedi panem, vel bibi solitarium vinum; atque utrovis indigne sumpto, hominem polluti corporis & sanguinis reum extitisse. Illa particula, vel, *ἢ πίνῃ*, vel biberit, in omnibus codicibus MSS. Græcis occurrit, ad quorum fidem cum cura expresserunt paucis abhinc annis Angli Protestantes editionem Græcam Novi Testamenti, in
Thea.

Theatro Sheldoniano, año MDCLXXV. Theodorus Beza, Erasmus, & Sebastianus Castellio, traduxerunt, *aut*: & si quidem in Latinis editionibus ante Concilium Tridentinum occurrat particula, &, loco, *aut*; mendum est ad fidem Autographi Græci, in quo nunquam occurrit particula *καί*, corrigendum. Dico, nunquam, etiamsi non ignorem, in editione Bibliorum Polyglottorum Londinensium annotatum esse ad hunc locum S. Pauli, Codicem MS. Græcum Alexandrinum, a Cyrillo Leucare sereniff. Regi Magnæ Britanniae Carolo I. dono missum, habere *καί* πίνη, non, *ή* πίνη. Quippe cum solitarius codex suspecta manu porrectus, cæteris non antecellat; & plures propriis oculis viderim, ac manibus tractaverim antiquiores & meliores in Bibliothecis S. Germani Paris. Colbertina, & Regia, in quibus particula *ή*, neutiquam vero, *καί*, legitur: ex quibus, mendum irrepsisse in Codicem Alexandrinum, intelligere necesse est, sive primula
libra-

librarii errantis manu, aut apostatae Cyrilli solerti ac maligna corruptione.

„ At, inquit Claudius, S. Athanasius eo loci legit *ἢ*, & ; non, *ἢ*, vel. Ego vero firmissime pernego; hanc lectionem placuisse S. Athanasio, cujus Opus nullum citat Minister, nec proferre potest, præter quemdam forte Sermonem *de cruce & passione Domini*, cum Operibus S. Athanasii compactū, sed ei falso adscriptum, & invictissime abjudicatum ab Erasmo, Abrahamo Sculteto, & Andrea Riveto, diversæ partis Criticis, quorum scientiam Protestantes in suspicione non ponunt. S. Basilius Magnus hunc locum S. Pauli cum particula disjunctiva citat, *ἢ πίνει, vel bibit*, lib. II. de Baptismo, quæst. 3. pag. 677. Tom. I. Idem præstat S. Chrysostomus Homilia 27. in caput II. I. Epist. ad Corinth. pag. 566. edit. Commel. anni MDXCVI. S. Cyprianus lib. 3. Testimoniorum, num. 94. & Epistola 15. edit. Oxoniensis. At vero quoniam non est
apud

COMMUN. SUB UTRAQ. SPECIE. 241

apud Latinos inusitatum uti particula
aut disjunctiva, pro & conjunctiva:
 hic error faciliter irrepsit in exem-
 plaria Latina Epistolarum S. Pauli, in
 quibus particula & eo loci occurrit.
 Cum autem hæc particularum ἢ & καὶ
 promiscua acceptio apud Græcos ma-
 gis rara sit, & omnes Codices MSS.
 Græci habeant ἢ πίνῃ, *vel biberit*: ita
 legendum esse non dubito. Quamob-
 rem doctissimus Grotius sensum dis-
 junctivum huic loco S. Pauli vindica-
 re contendit. *Potest, inquit, disjuncti-
 va hic in sua proprietate sumi, quia fieri
 potest, ut dives seorsim a pauperibus bibe-
 ret, non ederet; aut ederet, non autem
 biberet seorsim.*

At objicit Claudius pagg. 22. & “
 23. Dico, hanc particulam *vel sæpe* “
 in Scriptura pro copulativa usur- “
 pari, ut multis exemplis probari “
 potest. Et eo sensu accipiendam “
 esse eo loci Apostoli, ex integro “
 contextu intelligimus. Nam præ- “
 terquam quod versu proxime an- “
 tecedenti particulam copulativam “
 Q usur-

„ usurpavit: *Quotiescumque manduca-*
 „ *bitis panem hunc, & calicem bibetis;*
 „ eodem sensu sequentibus usurpat:
 „ *Probet autem seipsum homo: & sic de*
 „ *pane illo edat, & de calice bibat; nam*
 „ *qui manducat & bibit indigne, iudicium*
 „ *sibi manducat & bibit: non dijudicans*
 „ *corpus Domini.* Qui enim fieri potest,
 „ ut utriusvis speciei usum in libera
 „ hominis potestate reliquerit Apo-
 „ stolus, cum utramque speciem con-
 „ ceptis verbis eodem loci præcipiat.

Cum nullos Scripturæ locos cita-
 verit Claudius, in quibus particula
 disjunctiva pro copulativa collocata
 sit, his immorari non necesse est.
 Sed inquirendum restat, an ex con-
 textu Apostoli particulam *vel*, pro
&, positam intelligere opus sit. Eo
 recidit totum argumentum Claudii,
 quod scilicet versu 26. *Quotiescumque*
enim manducabitis panem hunc, & cali-
cem bibetis, S. Paulus particulam co-
 pulativam usurpet. Sed mirum videri
 non debet, quippe cum versus 26.
 ex iis sit, quibus Apostolus narra-
 tio-

tionem concludit simplicem rerum a Christo Domino gestarum in institutione Sacramenti Eucharistiæ: in qua cum Apostolos Sacerdotes creaverit his verbis; *Hoc facite in meam commemorationem*, eisque sacri faciendi potestatem contulerit; fatemur libenter esum panis a potione calicis non discrevisse. Hoc enim convenit nobis cum Protestantibus, semper debere Sacerdotes Eucharistiam conficere sub utraque specie. Quamobrem cum S. Paulus usque ad versum 27. ea tantum referat simpliciter, quæ accepit: *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis.* & ex proprio prædio nihil proferat; non debuit alternatim de speciebus Eucharistiæ loqui; sed hoc non impedit, quo minus potuerit alternatim concludere vers. 27. quod quicumque mandaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus futurus sit polluti corporis & sanguinis Domini. Nam ex relicta in potestate Apostolorum seu Sacerdotum corporis & sanguinis Christi con-

secratione seu consecratione, ad normam directa ratiocinatione consequitur certissime, neminem hominem debere corpus Domini edere, vel sanguinem bibere indigne. Quamobrem dum ait continuo sermone Apostolus: *Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat, &c.* Præceptum tantummodo spectat probationem seu specimen, quod sui edere cuicumque impositum est, cum manducanti panem sacrum, tum bibenti calicem; neutiquam vero spectat comestionem una & potionem. Sensus igitur S. Pauli est, debere hominem seipsum diligenter explorare & attentare, sive manducet, sive bibat. Quemadmodum ejusdem Epist. cap. 10. vers. 31. dum ait: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.* præceptum non spectat manducationem, aut bibitionem, & alias vitæ humanæ & civilis functiones; sed rerum ac negotiorum omnium ad gloriam Dei directionem. Item cum ait Aposto-
lus

COMMUN. SUB UTRAQ. SPECIE. 245

lus ejusdem Epist. cap. 7. vers. 39. de vidua muliere, *cui vult, nubat: tantum in Domino.* non præcipit nubere mulieri, cujus vir obdormierit: sed cum ei liberum sit, cui velit nubere, jubet non nisi in Domino: seu potius nubere permittit, dummodo in Domino.

Sed dato, non concessio, ex his verbis, *Et sic de pane illo edat, & de calice bibat,* impositum ab Apostolo præceptum intelligendum esse: defendo alternum esse pro pane & vino; & particulam & Latine, ac *ἢ* Græce, non copulative, sed disjunctive accipiendam esse. 1. Quia versu proximo, scilicet 27. *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne:* particula est disjunctiva, *ἢ πινῆ, vel biberit:* adeoque cum continui sermonis sit idem sensus, versu sequenti: *Et sic de pane illo edat, & de calice bibat:* particula & disjunctiva debet existimari. 2. Non raro, nec insolenter apud Autores Græcos particula *ἢ* usurpatur pro particula alterna *ἢ*, vel. Apud Aristotelem lib.

Q 3

IV.

IV. de Generatione Animalium, ἢ κρο-
 τῆ, ἢ κροτῆται, *vel superat, vel superatur.*
 Lib. II. Magnorum Moralium, ἢ ἀρετὴ
 μετὰ λύπης, ἢ ἡδονῆς, *Virtus cum dolore,*
& voluptate. Adeoque possent propter
 connexionem & commissuram cum
 versu 27. ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον, *vel calicem bi-*
berit, hæc verba versus 28. ἢ οὕτως ἐκ τοῦ
 αἵρου ἐδίετω, ἢ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. sic Latine
 verti, *Et sic de hoc pane edat, vel de calice*
bibat. Cornelius Schrevelius, Calvinista
 Grammaticus, observat in Lexico ma-
 nuali Græco-Latino, Lugduni Batavo-
 rum impresso aṅo MDCLXX. particulam
 εἶ æquabiliter significare &, *etiam, æque,*
nam, igitur, aut. Ipse vero, particulam ἢ
 copulativam esse, non dicit; sed tan-
 tum significare *vel, an.* Eduardus Leich,
 e secta Britannicorum Protestantium
 non ignobilis Scriptor, in sua Critica
 Veteris & Novi Testamenti, Amstelo-
 dami publici juris facta aṅo MDCLXXIX.
 animadvertit, apud S. Matth. cap. 15.
 v. 4. particulam καὶ esse disjunctivam,
 & verti debere Latine, *aut.* Cui concii-
 nit Georgius Pafor, etiam Calvinista

Batavus, in Lexico Græco-Latino in Novum Testamentū. Exemplum hujus significationis particulæ καὶ habemus c. 12. v. 37. ejusdem Evangelii: ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιώθησιν, ἔκ τε τῶν λόγων σου καταδικαθήσιν: quæ vulgata sub morose textui adhærens traduxit: *Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis; pro, vel ex verbis tuis condemnaberis.* Verum enimvero adeo Protestantes recognoverunt hanc particulā καὶ esse nonnunquam disjunctivam, ut hunc versum 29. c. 11. Epist. 1. ad Corinth. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀνὰ κρίσιν, κρῖμα ἑαυτοῦ ἐσθίει καὶ πίνει. Latine verterint, *Nam qui edit, AUT bibit indigne, judicium sibi edit & bibit: cum Vulgata versio habeat, Qui enim manducat & bibit, &c.* Id vero perspectum habemus ex versione Latina Novi Testamenti, typis impressa Tiguri per Christophorum Froschonerū, anno Christi MDXLIV. cura Petri Cholini, & Rodolphi Galterii, quæ habetur compacta in fine versionis Bibliorum Leonis-Judæ, qui proxime elapso sæculo, ejurato Judaïsimo, ad Zuin-glianismum se traduxit.

Sed sciscitantur a nobis adversarii, qua ratione possimus annunciare mortem Domini, manducando panem & bibendo calicem Domini, juxta præceptum S. Pauli: *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annunciabitis donec veniat: (a) si vel manducare vel bibere desistamus, antequam veniat.*

Responsio facilis est, hunc versum 26. capituli II. Epistolæ I. ad Corinthios, esse partem seu membrum narrationis, qua S. Paulus explicat Corinthiis quæ de institutione Eucharistiæ a Domino acceperat: *Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis. Revera enim ad summum explicat hic S. Paulus, & paraphrasi quadam explanat quod ipse Christus ab Evangelistis supra citatis dixisse refertur; nec aliud significat, quam quod Christus ait Discipulis suis: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem. Hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem*

(a) 1. Cor. II. v. 26.

nem. (a) Ex his autem, quæ tantummodo duodecim Apostolis dicta sunt, qui soli sub specie vini, quo tempore Eucharistia instituta fuit, percipere potuerunt, ut supra ostendimus; nihil aliud colligi potest, quam quod ex conceptis Evangelii verbis naturaliter & necessario consequitur. Quamobrem cum ex Evangelio intelligamus, solis Sacrificis successoribus Apostolorum impositam fuisse necessitatem conficiendæ Eucharistiæ, & sumendæ sub utraque specie; hoc tantum ex narratione S. Pauli versibus quatuor, 23. 24. 25. & 26. comprehensa colligere possumus: adeoque illud præceptum Laicos & plebem Christianam non spectare, quæ ex eodem S. Paulo in conclusione ex hac narratione assumpta, potest alternatim sub specie panis aut vini Communionem percipere. *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne,* (b) &c.

Hanc explicationem tam perspicue

Q 5

con.

(a) *Luc. 22. v. 19.* (b) *1. Cor. 11. v. 27.*

confirmat S. Gregorius Nazianzenus, ut Claudius neutiquam infirmare possit; quamvis ad sui erroris patrocinium eum aggregare nitatur, pag. 43. Explicationis sui Catechismi, qua citat Orationem II. S. Gregorii de S. Gorgonia, quam dicit aliquid antityporum corporis & sanguinis Domini recondidisse, & lacrymis admiscuisse, juxta versionem male fidam Rudolphi Hospiniani, lib. V. Hist. Sacrament. cap. 8. pag. 408. adeoque concludit, Communionem domesticam sub utraque specie conjunctim factitatum fuisse. Sed e contra S. Gregorius ait alternatim, antityporum quid illam recondidisse corporis vel sanguinis: καὶ εἴ ποὺ πὶ τῶν ἀιπτόπων τὸ πρὸς σῶμα ἢ τὸ αἷμα ἢ ἡ χεὶρ ἐθησύνεσεν, τὸτο καταμυγῆσαι τοῖς δάκρυον. *Et si quid uspiam antityporum honorandi corporis vel sanguinis manus recondidit, id lacrymis admiscisset.* Doctissimus Jacobus Billius, Abbas S. Michaelis in Eremo, quo nemo Linguam Græcam melius calluit, particulam, ἢ τὸ αἷμα, sciebat alternatim debe-

re verti ; adeoque traduxit, *Et si quid
uspian antityporum pretiosi corporis aut
sanguinis manus recondiderat, &c.* Ex
his enim licet concludere, Commu-
nionem domesticam, non sub utra-
que, sed sub utraque specie fieri.

Non magis veritatis congruit insti-
tutis, quod profert Claudius, ut de-
latam ad absentes sub utraque specie
Eucharistiam comprobet, ex Apolo-
gia 2. S. Justinii Martyris: Οἱ καλού-
μενοι παρ' ἡμῶν Διάκονοι διδόναι ἐκάστῳ τῶν παρόν-
των μεταλαβεῖν ἀπὸ τῆς ἑχαριστητέου ἁγίου, ἢ
οἴνου, ἢ ὕδατος ἢ τοῖς ἑπαρῶσιν ἀποφέρουσι.
*Vocati apud nos Diaconi dant cuilibet præ-
sentium accipere Eucharisticum panem, &
vinum, & aquam: & ad absentes perfe-
runt.* Non dicit, *Ea conjunctim, vel
alternatim ad absentes perferunt, καὶ τὰ
συνεργήματα τοῖς οὐ παρῶσιν ἀποφέρουσι,* sed
tantummodo, *Et ad absentes perfe-
runt.* Fieri enim poterat, ut Dia-
coni sub utraque specie, non sub
utraque deferrent. Quemadmodum
si quis diceret hodie, Sacerdotes pa-
nem & vinum in sacrificio Missæ
14-

sumere, & postea præsentì plebi porrigere, & ad ægros absentes deferre: supervacaneum & absurdum esset concludere, ætate nostra Eucharistiam plebi sub utraque specie porrigi, & ad ægros deferri. Uno verbo, nihil aliud significare vult S. Justinus, nisi communionem Eucharistiæ præsentibus, & deinde absentibus porrigi, ut ibidem ipse S. Justinus ait: *καὶ ἡ Διάδοσις ἢ ἡ μεταλήψις διὰ τῶν Ἐξαρχισθέντων ἐκάστω γίνεται, ἢ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν Διακόνων πέμπεται.* *Traditio & communicatio Eucharisticorum cuilibet fit, & absentibus per Diaconos mittitur.* Igitur hæc S. Justinì verba perperam a Claudio assumuntur ad concludendum vere & castigate, ætate sancti Martyris Eucharistiam plebi administratam fuisse sub utraque specie. Origenes sæculo proxime sequenti ætatem Justinì, de sola specie panis mentionem facit in suis ad S. Matthæum Commentariis, pag. 254. quæ publici juris fecit, & primus Græce edidit Clariss. Huetius, & potissime libro VIII. contra Cel-

Cel-

Celsum, pag. 416, edit. Cantabrig.

Ἐστὶ ἡ καὶ σύμβολον ἡμῶν τῆς πρὸς τὸ Θεὸν Ἐχαριστίας,
 ἄρτος Ἐχαριστία καλούμενος. *Est & nobis*
symbolum Eucharistiae ad Deum, panis Eu-
charistia dictus. Similiter attendere pos-
 sumus, frustra nihilominus repug-
 nante Isaaco Casaubono, ad S. Igna-
 tium, Epist. ad Ephesios, dum ait:
 ἓνα ἄρτον κλώντες, ὃ ἔστι φάρμακον ἀθανασίας, ἀν-
 τίδοτος τῆς μη θανεῖν. *Unum panem fran-*
gentes, quod est pharmacum immortalita-
litatis, mortis antidotum & ad Philadel-
phios: Εἰς ἄρτος τοῖς πᾶσιν ἐθροῦσθαι. *Unus*
panis omnibus est comminutus. & Epist.
 ad Smyrnæos; in quibus de solitario
 pane mentionem facit. Hic vero præ-
 termittere nefas est, Ministrum quem-
 dam Calvinianæ partis non indoctum,
 Autorem Responsionis vernaculo ser-
 monē scriptæ ad officium Sanctissimi
 Sacramenti, contendere hanc vocem
 ἓνα ἄρτον, per has voces, *unum solum*
panem, debere reddi: ex quibus intel-
 ligeremus, panem solum per conse-
 crationem integram Eucharistiam con-
 stituere; quippe cum panis solus fo-

ret

ret immortalitatis pharmacum, & antidotum mortis. Lege pag. 12. qua crimini dat Auctori versionis ejusdem Officii, quod hæc verba, *ἓνα ἄρτον κλώντες*, traduxerit, *unicum panem frangentes*; non vero, *unum solum panem frangentes*.

Sed hæc satis esse videntur, ut Protestantes intelligant, loca Scripturæ non adeo esse clara & manifesta, ut de Communione sub utraque specie Laicis porrigenda nullus dubitandi locus relinquatur; adeoque præceptum ac mandatum divinum de ejusmodi Communione conceptis verbis perspectum habeamus. Quæ cum ita sint, & hæc quæstio ac controversia visa sit semper in religione Christiana præcipua ac capitalis; incredibile est, Deum ad eam finiendam ac dirimendam nullum tribunal, nullumque judicem reliquisse. Loca Scripturæ, quæ liti causam præbent, ad eam dirimendam assumi non possunt; siquidem variis sensibus explicatu difficilissimis sunt obnoxia, de quibus non solum

solum Catholici & Protestantes, sed & ipsi Calviniani inter se dissentiunt. Quamobrem hoc iudicium ad Scripturam deferre, nihil aliud esse videtur, quam litem diu jacentem & examinatum novis vitilitigationibus exsuscitare & recoquere. Ad societatem Prædestinatorum causam agere non potis est, quos inter reprobos discernere ac recognoscere in hominum potestate non positum est. Igitur ad Ecclesiam solam Pastorum & ministrorum successione continua ab origine rerum Christianarum aspectabilem & perspicuam, (a) *adversus quam portæ inferi non prævalebunt*, confugere necesse est.

F I N I S.

Fa-

(a) *Matth. 16. v. 18.*